

ČRIEPKY Z HISTÓRIE JELŠAVY

Zostavil: Dušan Zadroš - Jelšavský

**Jelšava
2001**

OBSAH

I. HISTORICKÁ ČASŤ

MO MS v Jelšave

<i>Zadroš-Jelšavský, Dušan: Matici. (Báseň k 70. výročiu MO MS v Jelšave)</i>	2
Hodnotiaca správa miestneho odboru Matice slovenskej v Jelšave za obdobie rokov 1928 až 1999	3
Zoznam členov MO MS od roku 1928 do roku 1999 a iné údaje o členoch MO MS v Jelšave	4
Udalosti (stručne) za roky 1995 - 1996	20
Stručný prehľad kultúrneho diania v MO MS v Jelšave od roku 1928 do roku 1999	21
Čerpané zo situačnej správy MO MS z roku 1946 - 1950, 1994 - 1999	23
Životopisy a iné údaje o členoch MO MS v Jelšave	31
Spolky, školy v Jelšave	
Evanjelický a. v. kultúrny spolok v Jelšave	43
Ústav pre hluchonemých v Jelšave	44
Spolky a iné spoločenstvá od najstarších čias po dnešok v mestečku zvanom Jelšava a niečo z dejín v letopočtoch	48
<i>Použité pramene</i>	53
<i>Zoznam použitých skratiek</i>	55
II. OBRAZOVÁ ČASŤ	56
III. PRÍLOHY	

Matici

(Dušan Zadroš - Jelšavský)

Tak krásne, divoko a milo,
v národe mojom Ti srdce bilo,
a povstalo a smelo vzlietlo do šireho sveta,
to veľum národa, utkal cestu proroka,
Hľa, i brieždi sa i blýska sa,
Ty novým šatom odela si myseľ Slováka:
Bo, v tebe naša nádej, sláva, žitia zrenica,
mať naša - slovenská Matica.

Si svitom mysle - národa sila.
ty, čos z otroctva slovač vykúpila.
V tebe nádej, sláva rodu, žitia zrenica,
mať naša - slovenská Matica.
Pravdou činu odomykáš skutky naše čisté,
čo v tisícročnom rabstve boli tak kruto bité,
Bo v tebe nádej naša, sláva rodu, i žitia zrenica
mať naša - slovenská Matica.

20.2.1999
k 70. výročiu MO MS

I. HISTORICKÁ ČASŤ

MIESTNY ODBOR MATICE SLOVENSKEJ V JELŠAVE

Hodnotiaca správa miestneho odboru Matice slovenskej v Jelšave za obdobie rokov 1928 až 1999

Pocit a potrebu spolku, ktorý by v plnom rozsahu rozprúdil národné povedomie, vzdelanosť a zjednotenie Slovákov, pociťovali už naši predkovia. Preto na Memorandovom zhromaždení 4. júla 1861 privítali založenie prípravného výboru Matice slovenskej. Naša Muránska dolina a jej vtedajší národovci, ale aj pospolitý ľud, nestáli bokom od tohoto hnutia matičiarov a smelo sa zapojili do národnostného hnutia. Prvými budovateľmi matičného diania v Muránskej doline boli farár Andrej Chotvác z Mokrej Lúky, v Revúcej bol zakladajúcim členom matičného spolku notár Karol Štefančok a senátor Matej Nandrassy. V Chyžnom nám známy autor hymnickej básne "Hej, Slováci" Samuel Tomášik, farár, spisovateľ. V Muránskej Dlhej Lúke bol zakladajúcim členom farár Ľudovít Gál. V Muráni to bol Bohuslav Nosák. Matičné hnutie sa rozšírilo po okolitých osadách ako Nandraž, Kameňany, Ratková a inde.

Jelšava nestála bokom od matičného hnutia. Miestne maďarónske kruhy potlačili nejednu snahu najmä remeselníkov a učiteľov o utvorenie čisto slovenskej kultúrnej inštitúcie. Podmienky na založenie matičného odboru sa podarilo presadiť až v roku 1928. Takto sa podarilo aspoň zčasti zlúčiť v jeden celok dianie v speváckom spolku (zal. 1893), v spoločnosti milovníkov umenia, ktorí mali vlastnú sálu a hrali divadlo (zal. roku 1893) a obe cirkevné charity. Od roku 1928 sa v plnom prúde i v Jelšave popri remeselníckej sláve rozliala do Muránskej doliny i kultúrna činnosť.

Z Božou pomocou, za podpory miestnych obyvateľov, cirkví bolo založené divadlo, súbor, knižnica a iné kultúrne aktivity. Na ďalších stranách tohto diela uvádzam stručné dejiny matičnej činnosti a aktivity v Jelšave, menoslov členov a to od založenia miestneho odboru až po rok 1999. Zároveň pripájam stručné životopisné údaje o niektorých členoch MO MS.

V stručnosti sa pokúšam zachytiť samotné aktivity v kultúrnom a spoločenskom dianí v MO MS v Jelšave.

Žiaľ, nie je možné podchytiť v plnom rozsahu dejiny Matice slovenskej v tomto gemerskom mestečku, nakoľko mnoho dokumentov sa pod tlakom maďarizácie a po Viedenskej arbitráži (1938-1945) postrácalo. Táto malá práca mohla vzniknúť

len vďaka zachovaniu archívnych materiálov o MO MS v Jelšave vo fondoch Matice slovenskej v Martine. Tu musím poďakovať pracovníckam Archívu literatúry a umenia, menovite pani Terézii Kaššayovej za jej pochopenie a trpezlivosť. Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach, menovite pani Eleonóre Blaškovej, za trpezlivosť a pomoc pri hľadaní rôzneho materiálu o Jelšave. Manželke za pochopenie a podporu.

Verím, že táto malá knižočka sa stane užitočnou pre budúcich matičiarov v našom mestečku. Dúfam, že budúce generácie kladne ohodnotia snahy našich predchodcov a tiež nás samých zachovať pre budúcnosť čo najviac správ o činnosti MO MS.

ZOZNAM ČLENOV MO MS OD ROKU 1928 DO ROKU 1999 A INÉ ÚDAJE O ČLENOCH MO MS V JELŠAVE

ROK 1928

INÉ ŽIVOTOPISNÉ ÚDAJE

Alexi Emil		
Antalíková Mária		
Belocs Ján		
Berec Rudolf	ČV.	Vedúci notár v Jelšave.
Bíl Ľudovít	ČV.	Riaditeľ meštianskej školy.
Bodnárová Mária		
Burgardt Karol		
Burgardtová Mária		
Buzi Kristína		
Cino Vojtech		
Dianiška Fedor		
Dobšinský Ján		
Dvorská Valéria	ČV.	Knihovnička MO MS. Učiteľka na Štátnej ľudovej škole v Jelšave.
Fakla Ladislav		
Dufka Gustáv		
Czikora Pavel		
Gätz Vladimír	ČV.	Robotník.
Grapa Pavol		
Guliašová Jela		
Guliašová Júlia		
Haas J.		
Habaňová Ida	ČV.	Učiteľka Štátnej ľudovej školy. Hrávala divadlo. Aktívne sa venovala samaritánskej práci (Červený kríž). Narodila sa v r. 1881,

Haister Jola
Haister Margita
Hamarčíková Zuzana
Hašek Jozef

Hael Jaroslav
Hegedúšová Júlia
Höld Kornelius
Hron Jozef

Imbr Jozef
Janko Ján
Jurin Dezider
Jurin Ján

Kandra Štefan
Kenyereš Ľudovít

Kenyerešová Božena
Kirchmajerová Božena
Ing. Knetl
Kirchmajerová Marta
Knetlová N.
Kočír Jozef
Koreň Gustáv
Kotík Vladimír
Kráľová Zuzana
Kučera Jozef
Lassner Fraňo
Lassnerová Ružena
Lentovský Jozef
Kotvašová Alžbeta
Lovětinský Anton
Matejíček Jaroslav
Mikloss Ferdinand
Miklossová Marta
Nebáznivý Karol
Nemčok Ján
Nemeček Leopold
Oltváni Štefan

zomrela v r. 1949. Je pochovaná v Jelšave, v spodnej časti cintorína.

ČV. Pokladník MO MS. Odborný učiteľ v Ústave pre hluchonemých v Jelšave.

ČV. Odborný učiteľ v Ústave pre hluchonemých v Jelšave.

Narodený v roku 1872, zomrel v roku 1942. Gubár v Jelšave. Jeho syn Samuel sa stal majstrom ľudovej umeleckej výroby.

Zvonkár. Narodený 8.4.1899 v Jelšave, zomrel 21.6.1967 v Jelšave. Od roku 1918 pôsobil ako zvonkár v Jelšave. Remeslo prevzal po otcovi. Pôsobil aj v Rumunsku, Maďarsku, na Balkáne. Vystavoval v Montreali a v Budapešti. Od roku 1960 majster ľudovej umeleckej výroby.

ČV. Riaditeľ veľkoskladu v Jelšave.

Hrávala divadlo.
Hrával divadlo.

ČV.

Otčenášek Ján
Pobiš Július
Poch Štefan
Pokorný Karol
Pokorný N.
Púlpitel Cyril
Ratkovská Júlia
Ratkovská Margita
Remeníková Pavla
Richter Anton
Rubášová Ľudmila
Sadlics Alexander
Safčák Alfonz
Savčenko Michal
Smolák Karol
Smoláková Ľudmila
Smolka Hubert

ČV. Štábny kapitán v Jelšave.

ČV. Podpredseda MO MS. Zakladateľ PV MO MS v roku 1928. Od 1.12.1919 riaditeľ Ústavu pre hluchonemých v Jelšave. V roku 1938 penzionovaný. V r. 1931 vydal brožúru 30 rokov Jelšavského ústavu. Vyšla ako zvláštny výtlačok časopisu Revue pro vzdelání a výchovu hluchonemých. Počet strán 22. 1 foto.

Smoková Ľudmila
Soltész Július
Stanek František
Steinberg Dezider
Ščehovič Ján
Šedivý Karol
Sekera Pavel
Šimák Anton
Tomášek Jaroslav
Tomášeková Ľudmila
Tomázy Zuzana
Tonár Viliam
Urbanec Karol

ČV. Účtovník.

ČV. Prvý predseda MO MS v Jelšave. Riaditeľ Tatra banky v Jelšave.

Urbancová Mária
Vünsch J.
Zemančík Ondrej

Učiteľ.

Zakladajúci člen. ČV MO MS. Do založenia MO bol činný ako predseda osvety v Jelšave. Povoláním odborný učiteľ v Ústave pre hluchonemých v Jelšave. Práve pán Zemančík 16. 8. 1928 oslovuje Maticu slovenskú a žiada o informáciu týkajúcu sa založenie MO MS.

ROK 1929

Gerec Ján
Hajsterová Júlia
Hajster Július
Kenyereš Júlia
Liptay Alžbeta
Matheides Martin
Mikač Ondrej
Rainer Ondrej

Učiteľ

Zvonkár.

ROK 1930

Ing. Lángoš

Pri hľadaní prameňov o inžinierovi Lángošovi som zistil, že sa jedná o lesného inžiniera, historika (23.12.1897 Hrabušice - 27.5.1984 Bratislava). Otec Ján L., tiež horár, matka Judita, rod. Roháriková. Mal 4 súrodencov. Manželka Katarína, rod. Matheidesová. Od roku 1923 do roku 1935 zriaďovateľ koburgovských - od roku 1928 - štátnych lesov. (Bližšie pozri Slovenský biografický slovník zv. 2. Martin, Matica slovenská 1989, s. 351).

Mathaidesová M.
Dojiva Jindřich
Ondrejčák Július
Pakeš Samuel
Pálka Michal
major Sklenář
Stanek František
Vlasák Jaroslav
Spolok legionárov v Jelšave

Vojak z povolania v Jelšave.

ROK 1931

Albínyi Júlia
Eckert Emil
Faklová Magda
Kmeco Juraj

ROK 1934

Albrechtová Elena
Budváry Eugen
Hačík Ján
Hauptmanová Elza
Krajec Ján

Viest Rudolf

Narodil sa v rodine remeselníka, starého Revúčana dňa 11. 8. 1909. Vo svojom rodisku navštevoval ľudovú školu a československé reálne gymnázium. Po roku štúdia na Pedagogickej akadémii v Bratislave v rokoch 1931-1932 získal učiteľskú spôsobilosť. Neskôr odbornou skúškou na Pedagogickej akadémii v Banskej Bystrici získal špecializáciu pre vyučovanie na druhom stupni pre predmety jazyk slovenský, zemepis a dejepis. V roku 1934 pôsobil v Jelšave ako učiteľ.

ROK 1938

Bulík Karol
Belobrad Gejza
Burghard Karol
Dr. Blicz B.

ČV

ČV

ČV. Spomínaný roku 1928.

ČV. Člen židovskej komunity v Jelšave. Roku 1943/44 jeho stopy miznú počas násilnej deportácie židov fašistickým vojskom z Jelšavy.

ČV.

Budováry Eugen
Budováry Elena
Ing. Cibur Ján

Podpredseda. Spomínaný v roku 1938. Lesný inžinier. Znalec chotárnych názvov a okolia. Ovládal niekoľko rečí.

Dorociaková Š.
Dvorská Valéria

ČV. Učiteľka Štátnej ľudovej školy v Jelšave. Pochádzala z Bojníc. Po roku 1938, kedy sa Jelšava dostala pod správu Maďarska, musela ako Slovenka Jelšavu opustiť.

Hnanpek L.
Háčík Ján
Holuby Viliam
Hašek Jozef
Chlebuš Pavel

Tajomník MO MS.

Revízor účtov

ČV

ČV

ČV. Predseda MO MS v rokoch 1937, 1938, 1945, 1948. Riaditeľ ľudovej školy v Jelšave. V rokoch 1920 až 1935 bol riaditeľom školy v Turčoku.

Podpredseda MO MS.

ČV.

ČV. V 60-tych rokoch člen MO ROH. Vedúci účtovník MNV v Jelšave. Vedúci kolektívu BSP v rokoch 1964.

Mika August
Chrenko Ján
Jurin Dezider

Revízor účtov. Spomínaný v roku 1930.

Lyntyašová M.
Mikuláš Gustáv
Pakeš Samuel

Petro Ferdinand
Rus Peter

ČV

Katolícky farár v Jelšave. Autor malej knižočky „Paberky z mesta Jelšavy“, ktorá bola vytlačená tlačou Vojtecha Weisz, kníhtlačiar v Jelšave. (Správy o tomto tlačiarovi sú veľmi skromné. Záverom podávam stručnú informáciu o tomto tlačiarovi).

Sina Vojtech
Šoltész J.
Štichová C
Žufovský Samuel
Viest Rudolf
Weisz Alexander

ČV.

ČV.

ČV.

Knihovník. Spomínaný v roku 1934.

ČV. Táto rodina podľa historických podkladov a podľa podania ľudí, tiež patrila do veľkej rodiny židovskej komunity v Jelšave. Vlastnili drevosklad, benzínovú pumpu, rôzne obchody a tlačiareň. Stopy po tejto rodine sa tiež strácajú v rokoch 1943/44, kedy z Jelšavy bolo deportovaných vyše 200 židov tu žijúcich.

Rok 1938 až 1945

"2. november 1938 a 28. marec 1939 zostanú natrvalo pamätným dňom utrpenia pre všetkých Slovákov, ale najmä pre tých, ktorým údelom bolo žiť na obsadenom území. Príslušné obyvateľstvo bolo v napätom očakávaní budúcich dní. Maďari aj Slováci. Tí prví očakávali splnenie svojich 20-ročných túžob dostať sa do federálneho Maďarska, kde vládol Horthyho režim. Slováci zase so zovretým srdcom dúfali, že sa s Božou pomocou vyhnú tomu najhoršiemu. Tradičný deň dušičiek je vždy smutný, ale 2. november 1938 bol najsmutnejší zo všetkých. Zo Slovenského národného tela odkrojili staroslovanské mestá a obce, medzi ne patrila i Jelšava ..."

(Prevzaté z knihy Dr. E. Böhma V šesťročnom zajatí.)

Keďže rok 1938 doposiaľ, čo sa týka Jelšavy nebol podrobne po historickej stránke spracovaný pre ďalšie informácie o tomto roku použijeme článok Ludovíta Hapťa „Jelšava v čase 1938 - 1945 a teraz“ publikovaný v zborníku Almanach oslobodeného juhu. Nitra 1947, s. 166-167 Podľa Bibliografie Rožňavského okresu 1945 - 1964. Rožňava, Okresná knižnica 1966, s. 240. Je aktuálny a podľa pamätníkov na toto obdobie - aj pravdivý.

Roku 1938 po príchode Maďarov čakali niektorí maďaróni, že aspoň z prestížnych a propagandistických dôvodov začnú okupanti budovať Jelšavu. Naoko sa naozaj dačo vykonalo, ale buď to bolo robené so zameraním na budúci zisk, alebo na lacný efekt, ktorý sa čoskoro ukázal vo svojej nahote. Miesto vodovodu a i., nevybudovalo sa okrem zle urobeného kúpaliska nič. Zato postavili dva symbolické pamätníky - stĺpy (Turul a Levente), nazývané po oslobodení stĺpmi hanby. Z očakávaného vlastného zisku snažili sa pozdvihnúť najmä miestne garbiarstvo. Pre garbiarov zariadili mlyn na mletie kôry a usporiadali pre nich

odborné kurzy, aby zvýšili úroveň ich výrobkov. Hľadeli využiť aj nerastné bohatstvá, otvorili bane na železnú rudu. Ale baníci a najmä robotníci nemali najlepšie platy a ku koncu celkom mizerné. Roľníci sa mali ešte horšie, keďže ich plodiny nemali veľkej ceny. Štátni zamestnanci boli tiež na úrovni obyčajných robotníkov. Miesto prosperujúcej Matice slovenskej založili tu „Szemku“. Cirkevné spolky slovenské (Slovenská evanjelická ženská jednota a iné) boli nútené splynúť s maďarskými, hoci sa proti tomu všemožne bránili a chceli s dolnozemskými Slovákami tvoriť jednotný cirkevný slovenský spolok. Mládež zgrupovali v náboženskej maďarskej spolky, ktoré mali zjavnú aj tendenciu maďarizačnú. Národnostná stránka v týchto rokoch ukazuje pestrú mozaiku obyčajných drobných prípadov, ich odmietov, ako aj ich protiv - prípadov závažných - v dobrom i v zlom zmysle zo stránky slovenského národného uvedomenia. Kým pri príchode Maďarov boli ešte mnohí obalamutení víziami rozkošného života „Anyarszágu“, čoskoro prišlo vytriezvenie, ktoré úmerne rástlo s cenou vína ...

V úradoch boli len Maďari, ktorí nevedeli ani ceknúť po slovensky, hoci 10. novembra 1938 Horthy slávnostne vyhlásil, že vyšlo „nariadenie vlády“, že v zahraničných obciach majú znáť všetci úradníci aj slovenčinu. Stali sa časté prípady, že po slovensky hovoriaci občania (najmä v prvom roku), boli upozorňovaní, že sú v Maďarsku. Uvedomelí Slováci chodili na vyšetrovanie k detektívom atď. Pri sčítaní v decembri 1938 sa diali veci, ktoré iba humoristické listy znesú.

„Čo ste?“ pýta sa sčítací komisár.

„Slovák“ odpovie spytovaný.

„Ale viete sa po maďarsky pozdraviť ... Dobrý deň?“

„Nuž to ešte hej, ale viac...?“

„No vidíte! Ved' vy ste Maďar!“ natešene volá predseda a píše. Celý rozhovor sa dial po slovensky. Miestny maďarón takto robil štatistiku.

Nie div, že potom jednak zo strachu, jednak z módy, potom aj z ľahostajnosti zostalo v Jelšave 13% Slovákov, pravda podľa bohyně štatistiky. Okrem toho sa dial tlak na cirkvi, najmä na evanjelickú a. v., kde boli bohoslužby každú druhú nedeľu slovenské. Nakoniec sa nátlak na zrušenie slovenčiny v chráme (vinou istého člena zboru) podaril a Maďari triumfovali.

V roku 1942 bolo zapísaných asi 150 členov Strany slovenskej národnej jednoty, no všelijakými technickými prekážkami podarilo sa Maďarom aj toto združenie Slovákov v tomto mestečku rozbiť. Pri banskobystričkom povstaní (1944) partizáni z okolia Jelšavu obsadili bez boja, ale svojou neopatrnosťou a zradou istého úradníka (Maďara) boli Nemcami vytlačení a tento vpád značne prispel k pádu celého povstania. Pred príchodom frontu opäť pocítili Slováci lásku Maďarov, ale to už bolo ostatný raz.

Pred vojnou sa nemohli previesť pre nedostatok vedúcich ľudí - učiteľov a i., ktorí by boli po slovensky cítili, nijaké obranné akcie. Organizovanie v Strane slovenskej národnej jednoty, žiaľ násilne bolo rozbité. Po oslobodení sa národné obranné akcie začali v plnom rozsahu. Izolovali a zaistili sa buriči a maďaróni v tábore. Zjavili sa výzvy a vyhlášky proti provokatívnemu maďarskému hovoru, keďže Jelšava mala slovenskú minulosť.

Zakladaním národných spolkov ako Matica slovenská, Živena, SSM, Sväz brannosti a iné sa táto akcia len zosilnila a niet obáv, že by sa mohol ešte raz zopakovať prípad z roku 1938. V roku 1945 sa naplánovalo vystavať vodovod, kanalizáciu, kultúrny dom a nemocnicu. Muránska dolina po druhej svetovej vojne potre-

bovala ako soľ priemyselný podnik, nakoľko okrem magnezitky tu nebolo nič a mnohí už pod tlakom modernizácie zanechali svoje remeslo. V tých rokoch bol v Jelšave ešte predpoklad pre kožiarsky priemysel, žiaľ i tento pod tlakom modernizácie a to nielen výroby, ale i samotného životného štýlu a myslenia, musel zaniknúť. Robotníci novou vládnu sociálnou politikou dostávajú platy, a tak najmä mladí odchádzajú za prácou do magnezitky.

Jelšava ešte dlhé roky bola odstrkovaná a žiaľ mám pocit, že podnes nie je doriešená otázka čisto slovenskej Jelšavy. Pán P. Chlebuš, ako učiteľ v Jelšave i v Chyžnom, aj počas rokov 1938 - 1945 spoločne s pár bývalými členmi MO MS v Jelšave z rokov 1937/38 uchovávali ideu slovenskej Jelšavy a slovenskej kultúry, čoho dôkazom je rok 1949, kedy krátko po ukončení vojny, práve pán Chlebuš zvoláva ustanovujúce valné zhromaždenie. Tak Matica slovenská i napriek odporu miestnych maďarónov sa znova postavila na obranu Slovákov a šírenia slovenskej kultúrnosti v tomto, tak preťažko skúšanom meste.

ROK 1945

Oživená činnosť MO MS 14. novembra

Plk. Bodický	Čestný predseda - posádkový veliteľ
Ing. Bodňanský	Podpredseda
Bábel	Oživujúci člen
Buday	ČV
Bocko	ČV
Ing. Cibur Ján	Podpredseda (pozri s. 7)
Dubovská	Zapisovateľka
Ppor. Fischer	
Dobšínský	ČV. Spomínaný roku 1928
Fábry	ČV
Glósz	ČV
Kapitán Glajza	
Chlebuš Pavel	Oživujúci člen. Predseda MO MS. (pozri s. 7, 11, 12, 16, 20).
Junga Vojtech	Zakladajúci člen. Predseda Červeného kríža v Jelšave. V rokoch 1961 - 1963 vystupuje aj ako člen miestnej organizácie ROH. Dlhý čas pôsobil ako tajomník Mestského úradu v Jelšave.
Kulifajová Magda	Zakladajúca členka, členka výboru MO MS. Narodená v roku 1925, zomrela dňa 20.2.2000 v Jelšave. Už počas druhej svetovej vojny hrávala divadlo v miestnej katolíckej charite a tomuto ostala verná až do zaniknutia miestneho divadla niekedy v rokoch 1970. Pracovala pre rôzne ženské združenia. Bola 10 rokov predsedníčkou MO ROH. Dlhé roky pacovala na Mestskom úrade v Jelšave.

Kontúrová	(Kontúrovci vlastnili pekáreň.)
Kasper	Zakladajúci člen, divadelný referent, účtovník Meštianskej školy v Jelšave.
Kováč Gustáv	Člen MO MS od roku 1945 do roku 1950, kedy MO MS bol v Jelšave zrušený. Hrával divadlo. Jeho legitimácia je v mojom archíve. Zamestnaním bol policajný strážnik.
Krištofik	Správca budov. Patril do známej rodiny kožiarov a kožuspracujúcich remeselníkov.
Laciak	Správca čítárne a knižnice, povolaním učiteľ.
Medovský	Hudobný referent. Riaditeľ Meštianskej školy v Jelšave.
Polomský	ČV.
Šibal	
Šebóšik	
Turčáni Andrej	<p>Narodený dňa 8.1.1886 v Jelšave, zomrel v roku 1972 v Jelšave. Do radov MO MS vstupuje dňa 17.12.1945 a jeho členstvo podľa legitimácie sa končí rokom 1948. Dlhé roky bol presbyterom evanjelickej a. v. cirkvi. Povolaním stolár, avšak pre zdravotné podmienky toto zanechal. Otvoril si hostinec. V jeho dome po roku 1948 bola umiestnená klubovňa a čítareň.</p> <p>Ako sa mi podarilo zistiť najstarší údaj o tomto rode v Jelšave je z roku 1728. (In: Bálint, Ila: Gömör megye. II. kötet. Budapest : A magyar tudományos kiadása 1944, s. 456 - 470. Jedná sa o prehľad priezvisk poddaných v Jelšave od najstarších čias).</p> <p>Turčáni Ondrej, celým menom Ondrej Ludvík Turčányi sa narodil dňa 8. 1. 1886 v Jelšave?, zomrel v roku 1972 v Jelšave. Bol vyučeným stolárom a truhlárom. Veľkou mierou sa zaslúžil o rozvoj slovenskej kultúry a kultúrneho diania v Jelšave, ktorá pod tlakom niektorých mešťanostov začala sa tvrdo pomadžarčovať. Už v roku 1937, v období, keď v Jelšave začala silnieť maďarizácia, stal sa spoluzakladateľom Evanjelického a. v. kultúrneho spolku (o tomto spolku sa zmieňujem ďalej). Do 55. Roku svojho života vykonával svoje remeslo. Po zdravotných problémoch musel stolárčinu zanechať. Požiadal magistrát mesta o živnosť hostinského. Práve toto jeho nové povolanie, hostinec ale i celý jeho dom sa stali na dlhšie obdobie centrom kultúrneho diania v Jelšave. U Turčániovcov bola umiestnená klubovňa Slovenských magnezitových závodov, ktorej správcom bol pán Turčáni. Toto trvalo do roku 1960 kedy SMZ postavili závodný klub. V dome pána Turčániho poľa rozprávania pamätníkov i naši matičiari mali svoju čítareň, hrali sa tu šachy, kulečník a iné hry.</p> <p>Od roku 1961 je pán Turčáni na dôchodku avšak ešte ako 75 ročný opravuje nábytok u poslednej gubárky v Jelšave pani Krušpierovej - Gálikovej v jej obchode s nábytkom.</p>

Pán Turčáni bol dlhé roky presbyterom evanjelickej a. v. cirkvi. Mal troch synov.

ROK 1946

Gajdoš Samuel
Gajdoš Július

Narodený v roku 1888. Kožiar.

Narodený dňa 26.10.1913. Povoláním učiteľ. Do MO MS vstúpil roku 1945 a členstvo ukončil na základe zrušenia MO MS v rokoch 1950/51. V roku 1946 bol knihovníkom MO MS. V roku 1947 tajomníkom. Veľkou mierou sa zaslúžil o rozvoj amatérskeho divadla ako režisér, ale aj ako herec. Dňa 13.3.1999 pri oslavách 70. výročia založenia MO MS v Jelšave bol ocenený zlatou medailou MS.

Holéci Gustáv
Chlebuš Pavel
Hajster Ľudovít

Narodený v roku 1881. Krajčír.

Predseda. (pozri s. 7, 10, 12, 16, 20)

Tajomník MO MS, spisovateľ, historik, učiteľ. Narodil sa dňa 29.8.1921 v Jelšave. V rokoch 1947 - 1950 pôsobil ako tajomník MO MS v Jelšave. Tu učil v rokoch 1946 - 1953. Bol aktívnym propagátorom divadla. V roku 1948 okrem iného hral v Stodolovej hre *Náš pán minister*. V rokoch 1947 - 1954 bol archivárom mestského úradu v Jelšave a súčasne do roku 1953 aj kronikárom mesta. V rokoch 1948 - 1951 predsedom MO MS, v rokoch 1949 - 1952 ako druhý podpredseda MsNV v Jelšave. V rokoch 1950 - 1952 viedol futbalový dorast Jelšavy. Bol aj literárne činný. Zaoberal sa hlavne dejinami Jelšavy. Mnoho cenných dokumentov z oblasti remesiel a histórie Jelšavy odovzdal múzeu v Rožňave a archívu v Brzotíne. Je autorom knihy o Jelšave z roku 1998, ktorá bola vydaná pri príležitosti prvej písomnej zmienky o Jelšave. Pri príležitosti osláv 70. výročia založenia MO MS bol pán Hajster ocenený zlatou medailou a čestným uznaním za aktívnu činnosť v Matici slovenskej.

Jeho články:

Z minulosti Jelšavy. In: Svojina. - Roč. 4, č. 6 - 9, 1950, s. 82 - 86.

Demokracia za kapitalizmu v Jelšave. In: Priekopník. - Roč. 3, č. 8 (19.2.1954), s. 2.

Bola Jelšava slovenská? In: Slovensko. - Roč. 13, č. 5 - 6 (1948), s. 123 - 125.

Kučerová Helena

Narodená v roku 1921. Domáca.

Kasper Ján

Narodený v roku 1895. Úradník.

Krajčínovský J.

Narodený v roku 1890. Mestský zriadenec.

Krajčínovský J. ml.

Narodený v roku 1924. Zámočník.

Lorko Ján

Narodený v roku 1919. Kovorobotník.

Mikuláš Ladislav

Narodený v roku 1921. Úradník.

Molnár Samuel

Narodený v roku 1883. Obchodník.

Mikuláš Ondrej

Narodený v roku 1894. Obuvník.

Morháčová Irena	Narodená v roku 1924. Pokladníčka MO MS.
Mazuch Ondrej	Narodený v roku 1923. Laborant.
Myroškynnar Eugen	Narodený v roku 1926. Učiteľ.
Urbaniková Jolana	Narodený v roku 1925. Domáca.

ROK 1947

Ing. Brodnianský	Tajomník MO MS, spomínaný v roku 1945 ako predseda.
Fábry František	Pokladník MO MS, spomínaný v roku 1945 ako člen výbo- ru. Povoláním bol obchodníkom.
Dubovský Juraj	Člen knižničnej rady. V rokoch 1945/46 predseda MsNV v Jelšave.
Hajster Ľudovít	Revízor účtov. (pozri s. 11, 16, 23, 29).
Chlebuš Pavel	Predseda MO MS. Riaditeľ Ľudovej školy v Jelšave. (pozri s. 7, 10, 11, 16, 20).
Jurin Dezider	Revízor účtov spomínaný v roku 1938.

ROK 1948

Bocko Ján	Revízor účtov.
Gajdoš Július	Pokladník (pozri s. 16).
Hajster Július	Mäsiar.
Hajster Ľudovít	Tajomník. (pozri s. 11, 16, 23, 29).
Chlebuš Pavel	Predseda MO MS. Bol najdlhšie vo funkcii predsedu MO MS. Práve jeho zásluhou sa nepodarilo miestnym Maďarom úplne zahasť plameň matičného diania. Jeho pričinením sa v roku 1945 MO MS znova zakladal.
Jurin Dezider	Revízor účtov, účtovník MsNV. V MO MS je vedený v rokoch 1938, 1947 a 1948.
Strinka Juraj	Podpredseda.
Šupa Jaroslav	Zapisovateľ, povolaním učiteľ. V roku 1966 ešte učil na Základnej škole v Jelšave.

ROK 1949

	Tu mi ostalo len akési malé torzo z Matičnej činnosti v tomto období. Zachoval sa len jeden dopis zo 14. júla 1949, ktorý bol adresovaný Ústrediu Matice slovenskej v Martine. Tu len dve mená.
Chlebuš Pavel	Predseda.
Hajster Ľudovít	Tajomník.

V roku 1950 ešte pracuje, aspoň mi toto dokumentuje matičný preukaz Gustáva Koreňa, v ktorom posledná známka je z roku 1950. V roku 1950 začali tlaky nielen na matičné hnutie, ale postupne i proti cirkvi, ktorá ako jediná ešte

udržiavala slovanské a slovenské čítanie, ako aj štúrovskú tradíciu. Smutné je na tomto práve to, že po Viedenskej arbitráži v roku 1938, keď značná časť Slovenska bola pridružená násilne k Maďarsku, sa vlastne nepodarilo maďarizáciou potlačiť matičné hnutie. Zato po vojne, keď územia boli navrátené Slovensku a ľudia začali zakladať čisto slovenské spolky, práve v tomto čase Slováci ničia pozostatky štúrovskej školy.

Na ďalších stránkach prinášam menoslov od roku 1994, kedy MO MS bol znova oživený, až po rok 1999. Tiež stručné údaje o rôznych podujatiach MO MS od roku 1928 - po rok 1999. Záverom pripájam stručné životopisné údaje, žiaľ len o tých osobách, o ktorých som sa mohol z dostupných prameňov čo-to dozvedieť. Tiež pripájam údaje o tlačiarovi Weiszovi, o škole pre hluchonemých a údaje o vývoji rôznych spolkov v Jelšave.

ČLENOVIA A ZAKLADATELIA PRÍPRAVNÉHO VÝBORU MO MS ROK 1994

Gacko Dušan	Zakladateľ PV a MO MS
Haluška Peter	Člen PV, zakladateľ MO MS
Mgr. Stanislav Haluška	Zakladateľ PV, (predseda) a MO MS
Jankóšik Gabriel	Člen PV a zakladateľ MO MS
Matrka Miloslav	Zakladateľ PV a MO MS
Matrka Emil	Člen PV, zakladateľ MO MS
Matrková Marta	Členka PV, zakladateľka MO MS
Papež Jirko	Člen PV, zakladateľ MO MS
Petro Ivan Zachar	Člen PV, zakladateľ MO MS
Trebuna Ladislav st.	Člen PV, zakladateľ MO MS
Zapletal Pavol	Zakladateľ PV a MO MS
Zadrošová Katarína	Členka PV a zakladateľka MO MS
Zadrošová Andrejka	Zakladateľka PV a MO MS
Zadroš Dušan Jelšavský	Zakladateľ PV (oživovateľ) a MO MS

ČLENOVIA MO MS OD 13.3.1995 KEDY SA KONALA USTANOVUJÚCA SCHODZA MO MS AŽ DO ROKU 1999, KEDY SA KONALA OSLAVA 70. VÝROČIA ZALOŽENIA MO MS V JELŠAVE

Berky Ladislav	Člen MO MS od roku 1995.
Berky Július	Člen od roku 1997.
Berky Peter	Člen od roku 1997.
Babič Marián	Člen od roku 1995 do roku 1997.
Baláž Zoltán	Člen od roku 1997. Narodený dňa 8.6.1958.
Bencová Ružena	Členka od roku 1997. Povoláním učiteľka.

Durajová Dagmar	Členka od roku 1998. Narodená dňa 1.2.1964.
Đurová Milena	Členka od roku 1995. Narodená dňa 28.3.1964, bytom v Revúcej.
Đuro Ľubomír	Člen od roku 1995. Narodený dňa 18.8.1986, bytom v Revúcej.
Ferko Milan	Člen od roku 1995 do roku 1997.
Fantazír Radoslav	Člen od roku 1995. Vedúci tanečnej skupiny DEEP-4 (pozri poznámku). Člen do roku 1998.
Kastlerová Mirka-Fantazírová	Členka od roku 1995. Členka tanečnej zložky DEEP-4.
Farkaš Róbert	
Faklová Adriana	
Fandák Karol	Člen od roku 1996 do roku 1998
Gacko Dušan	Člen od roku 1994. (pozri časť Životopis).
Gacko Marián	Člen od roku 1995, člen DEEP-4.
Grendová Beáta-Annertová	Členka od roku 1995. Kaderníčka. Narodená dňa 22.4.1969
Haluška Peter	Člen od roku 1995
Mgr. Stanislav Haluška	Člen od roku 1994 do roku 1996
Hencel Ondrej	Člen od roku 1995, bytom Lubeník, narodený 26. 4. 1937, povolaním učiteľ. Člen do roku 1996.
Hencelová Margita	Členka od roku 1995 do roku 1996. (pozri časť Životopis).
Hencelová Gabriela	Členka od roku 1995 (pozri časť Životopis).
Chovanec František	Člen od roku 1996 do roku 1998. Narodený 17. 3. 1947. Údržbár.
Chovan František	Člen od roku 1995 do roku 1997.
Ivan Ištók	Člen od roku 1995 (pozri časť Životopis).
Ivanina Klaudia	Členka od roku 1995 do roku 1998, bytom Revúca.
Jankóšiková Gabika - Jánošíková	Členka od roku 1996 do roku 1998. Roku 1997 tajomníčka MO.
Jankóšik Gabriel	Člen od roku 1994.
Kriak Vladimír	Člen od roku 1995. Narodený 19. 12. 1957. Člen hudobnej skupiny Metalex.
Kastlerová Zuzka	Členka od roku 1995, členka DEEP-4.
Kišbandiová Magda	Členka od roku 1997
Kišbandy Michal	Člen od roku 1997.
Lukačovič Adrian	
Lipták Adrian	
Lacová Ľubica	Členka od roku 1995 do roku 1998
Matrka Miloslav	Člen od roku 1994 (pozri časť Životopis)
Matrka Emil	Člen od roku 1994.
Papež Jirko	Člen od roku 1994.
Petro Ivan Zachar	Člen od roku 1994.
Putera Jaroslav	Člen od roku 1996 do roku 1998 z Revúcej
Samková Monika	

Súkeník Ľudovít	Člen od roku 1996 do roku 1997
Sykorová Slávka	Členka od roku 1995 do roku 1997, členka tanečnej skupiny DEEP-4.
Tayerl Šefan	Člen od roku 1995. Predseda MO SNS. Narodený dňa 20. 12. 1947.
Trebuna Ladislav st.	Člen od roku 1995 (pozri časť Životopis).
Trebuna Ladisla ml.	Člen od roku 1996.
Wollinger Emil	Bytom Revúca.
Zapletal Pavol	Člen od roku 1994 (pozri časť Životopis).
Zadrošová Katarína	Členka od roku 1994.
Zadrošová Andrejka	Členka od roku 1994 (pozri časť Životopis).
Zadroš Dušan (pseudonym Jelšavský)	Člen od roku 1994 (pozri časť Životopis).

Toľko zoznam členov MO MS v Jelšave od roku 1928 po rok 1999. Spolu bolo 271 členov. Ďalej uvádzam zloženie výboru MO MS v Jelšave od roku 1928 po rok 1999.

Zloženie výboru MO MS v Jelšave ku dňu založenia 28.9.1928

Predseda:	Pavol Urbanec, riaditeľ Tatra banky v Jelšave.
Podpredseda:	Hubert Smolka, riaditeľ Ústavu pre hluchonemých v Jelšave.
Tajomník:	Ondrej Zemančík, odborný učiteľ v Ústave pre hluchonemých v Jelšave.
Pokladník:	Jozef Hašek, odborný učiteľ v Ústave pre hluchonemých v Jelšave.
Knihovník:	Valéria Dvorská, učiteľka Štátnej ľudovej školy v Jelšave.
Členovia výboru:	
Jozef Bíľ	Riaditeľ Meštianskej školy v Jelšave.
Viliam Ponár	Revízor účtov.
L. Lovětinský	Rotmajster.
Rudolf Berec	Vedúci notár na mestskom úrade.
N. Pokorný	Štábný kapitán
Ida Habáňová	Učiteľka
Vladimír Götz	Robotník
Ing. Knetl	Riaditeľ veľkoskladu Štátneho majetku
Jozef Hron	Odborný učiteľ

Zloženie výboru ku dňu 14.11.1945

Predseda prípravného výboru: P. Chlebuš

Predseda MO MS:	P. Chlebuš, riaditeľ Štátnej ľudovej školy v Jelšave.
Popredsedia:	Ing. Brodňanský a Ing. Cibur
Čestný predseda:	plk. Bodický, posádkový veliteľ.
Tajomník:	Bábel
Zapisovateľ:	Dubovská
Pokladník:	M. Urbániková
Správca čítárne a knižnice:	učiteľ Laciak
Správca budov:	Krištofik.
Hudobný referent:	Medovský, riaditeľ Meštianskej školy v Jelšave.
Divadelný referent:	Kasper, učiteľ Meštianskej školy v Jelšave.
Členovia výboru:	
Glajza, Junga, Fábry, Buday, Kontúrová, Glósz, Jurin, Ján Dobšínský, Šibal, Polomský, Bocko, Šebóšik, ppor. Fischer.	

Zloženie výboru ku dňu 9.3.1947

Predseda:	Pavol Chlebuš, riaditeľ Štátnej ľudovej školy
Podpredseda:	Ján Čomaj, vedúci úradu MNV
Tajomník:	Ing. Július Brodnianský
Pokladník:	František Fábry, obchodník
Knihovník:	Július Gajdoš, učiteľ
Zapisovateľ:	Július Šupa, učiteľ
Revízori účtov:	Ludovít Hajster, učiteľ Dezider Jurin, účtovník MNV

Zloženie výboru po 9.3.1947

Predseda:	Pavol Chlebuš
Podpredseda:	Juraj Strinka
Tajomník:	Ludovít Hajster
Zapisovateľ:	Jaroslav Šupa
Pokladník:	Július Gajdoš
Revízori účtov:	Dezider Jurin, Ján Bocko
Výbor mal ešte ďalších 12 členov.	

Zakladatelia prípravného výboru v roku 1994

Predseda PV:	Mgr. Stanislav Haluška, evanjelický a. v. farár
Podpredseda:	Dušan Gacko
Tajomník:	Dušan Zadroš - Jelšavský (oživovateľ)
Hospodár:	Miloslav Matrka
Kronikár	Andrejka Zadrošová

Zloženie výboru MO MS ku dňu založenia dňa 18.3.1995

Predseda:	Peter Haluška
Podpredseda:	Mgr. Stanislav Haluška
Tajomník:	Margita Hencelová- od júna Dušan Zadroš- Jelšavský
Hospodár:	Miloslav Matrka
Hlavný kontrolór:	Ladislav Berki
Kronikár:	Dušan Zadroš - Jelšavský
Kronikárka:	Andrejka Zadrošová
Športový referent:	Ivan Ištók
Styk s verejnosťou:	Dušan Gacko
Divadlo:	Jirko Papež:

Zloženie výboru MO MS za obdobie od roku 1996 do roku 1997

Predseda:	Dušan Gacko od 8.2. do 7.9.1996 v zastúpení
Predseda:	Ladislav Trebuna st. od 7.9.1996
Podpredseda:	Jana Šťastná, evanjelická a. v. farárka (len dva mesiace)
Podpredseda:	Pavol Zapletal od 15.11.1996
Tajomník:	Dušan Gacko - do mája 1996 Dušan Zadroš - Jelšavský
Hospodár:	Miloslav Matrka
Členovia výboru:	Gabriela Jankóšiková (od roku 1998 Jánošíková), Andrejka Zadrošová, Dušan Zadroš-Jelšavský, Jirko Papež, (Zadroš ako náhradník), predseda revíznej komisie Ladislav Berki.

Zloženie výboru MO MS za obdobie od roku 1997 do roku 1998

Predseda:	Ladislav Trebuna st.
Podpredseda:	Pavol Zapletal
Tajomník:	Dušan Gacko, Gabriela Jankóšiková, po od- chode G. Jankóšikovej ostal Dušan Gacko
Hospodár:	Miloslav Matrka
Členovia výboru:	Dušan Zadroš-Jelšavský, Andrejka Zadrošová, Ivan Ištók, Ru- ženka Bencová, Jirko Papež. Po odchode A. Zadrošovej na štúdium UPJŠ v Košiciach preberá kroniku pán Zadroš. Predseda revíznej kontroly Ladislav Berki.

Zloženie výboru MO MS pred oslavami 70. výročia založe- nia, ktoré boli spojené s valným zhromaždením MO MS dňa 13.3.1999

Predseda: Ladislav Trebuna st.
Podpredseda: Pavol Zapletal
Tajomník: Dušan Gacko
Hospodár: Miloslav Matrka
Členovia výboru: Dušan Zadroš-Jeľšavský, Dagmar Durajová,
Ivan Ištók, Jirko Papež.

Zloženie výboru MO MS po valnom zhromaždení dňa 13.3.1999

Predseda: Ladislav Trebuna st.
Podpredseda: Pavol Zapletal
Tajomník: Ružena Bencová
Hospodár: Miloslav Matrka
Členovia výboru: Dušan Zadroš-Jeľšavský, Dagmar Durajová, Ivan Ištók, Dušan Gacko, Jirko Papež, predseda revíznej komisie Ladislav Berki.

Zloženie Výboru po mimoriadnom zasadaní dňa 30.9.1999

Predseda: Ladislav Trebuna st.
Podpredseda: Pavol Zapletal
Tajomník: Dagmar Durajová
Hospodár: Miloslav Matrka
Pre nedostatok času na výkon tajomníčky zo strany pani učiteľky R. Bencovej bola nahradená pani Durajovou.

Členovia výboru:
Dušan Zadroš-Jeľšavský, Jirko Papež, Ivan Ištók.
V tomto zložení výbor MO MS v Jeľšave vstupuje do roku 2000.

Udalosti (stručne) za roky 1995 - 1996

Roky 1995 až 1996 priniesli do našich radov mnoho radosti, ale aj mnoho smútku, či sklamaní. Naša prvá tajomníčka pani Margita Hencelová sa musela podrobiť ťažkej operácii zraku. Práve jej zdravotný stav sa stal príčinou, pre ktorú požiadala výbor MO MS o uvoľnenie zo svojej funkcie tajomníčky MO MS. Na jej miesto bol výborom MO MS dosadený Dušan Zadroš - Jeľšavský. Predseda MO MS pán Peter Haluška po šiestich mesiacoch vo funkcii predsedu MO MS bol členmi výboru a na ohlas obyvateľov Jeľšavy odvolaný zo svojej funkcie. Na jeho miesto bol jednohlasne dosadený dovtedajší podpredseda pán Mgr. Stanislav Haluška, evanjelický a. v. farár v Jeľšave. Žiaľ po troch mesiacoch zo služobných

dôvodov opúšťa Jelšavu. Ešte 21. 9. 1995 celebraval služby Božie za Maticu slovenskú a za slovenský národ v obci Kráľ. Na tomto akte sa zišli poprední predstavitelia matičného hnutia zo Slovenska. Po odchode už druhého predsedu nášho mladého MO dňa 8. 2. 1996 bol do funkcie predsedu (v zastúpení) zvolený pán Dušan Gacko. Takto mal MO MS pracovať do valného zasadania. V máji 1996 tajomník Dušan Zadroš - Jelšavský odchádza na jeden rok pracovať do Českej republiky, a tak až do 7. 9. 1996 pán Dušan Gacko prevažne sám udržuje a riadi celú činnosť MO MS. 7. 9. 1996 na riadnom valnom zasadaní MO MS bol konečne do funkcie predsedu ustanovený človek, ktorý už v roku 1995 spoločne s pánom Haluškom kandidoval. Jedná sa o človeka, ktorému ide o rozvoj a rozlet matičného hnutia a oživenie kultúrneho diania v našom mestečku. Predsedom sa stal dlhodobý funkcionár MsNV v Jelšave - pán Ladislav Trebuna starší. Práve jeho príchodom sa celá naša matičná činnosť usmernila tým správnym smerom. Vyvrcholením našej snahy a dôkazom správnej voľby sú naše výsledky.

Stručný prehľad kultúrneho diania v MO MS v Jelšave od roku 1928 do roku 1999

Rok 1928 MO MS má svoju čítareň. Ústredie Matice slovenskej zasiela pre čítareň knihy a časopisy.

1933 MO MS organizuje jeden večierok, tri slávnosti, jedno divadelné predstavenie, jednu prednášku

1934 MO MS organizuje štyri večierky, deväť slávností, štyri divadelné predstavenia, štyri prednášky

1935 MO MS organizuje jeden večierok, 7 slávností, štyri divadelné predstavenia, 8 prednášok

1936 MO MS organizuje štyri slávnosti.

1937 MO MS organizuje jeden večierok, štyri slávnosti.

V tomto roku a to dňa 24. 1. 1937 členovia MO MS v Jelšave, Živena a evanjelický zbor v Jelšave zakladajú Evanjelický kultúrny spolok, ktorý bol povolený len so slovenskou spolkovou rečou. Zakladateľmi tohto spolku z radov matičiarov v Jelšave boli: O. Turčáni, Hajster, učiteľka Habániová, Krištofik. Zápisnica z ustanovujúcej schôdze spolku, ako aj povolenie Krajinského úradu v Bratislave a tiež aj stanov tohto spolku sú v mojom vlastníctve.

1938/39 Ešte 10. 5. 1938 zasadá valné zhromaždenie. Uvediem niekoľko údajov: Stav členstva ku dňu 31. 12. 1937 je 63 členov. Odbor zasadal šesťkrát. Vybavilo sa 68 dopisov. Na žiadosť MO v Rožňave výbor odsúhlasil na pomník Dr. M. R. Štefánika 50,- Kč. Tiež bola prevedená zbierka pre múzeum v Turčianskom sv. Martine. Žiaľ rok 1938 je rokom, kedy pod tlakom maďarizácie a hlavne po Viedenskej arbitráži nielen v Jelšave sa musela matičná činnosť prerušiť na šesť rokov.

1945 MO MS sa po šiestich rokoch znova oživuje. Pre aktuálnosť a hlavne pre zachovanie historického faktu o MO MS v Jelšave uvádzam v plnom znení zápisnicu z valného zasadania:

Zápisnica napísaná z príležitosti valného zhromaždenia miestneho odboru Matice slovenskej v Jelšave dňa 14. 11. 1945 v sále mestského hotela. Predseda prípravného výboru P. Chlebuš otvoril valné zhromaždenie, v ktorom privítal čle-

nov a hostí a zhodnotil doterajšiu činnosť členov výboru. (Náborová akcia, príprava kultúrneho večierku.) Prítomných členov bolo 120.

Voľba funkcionárov.

Na návrh predsedu prípravného výboru preberá predsedníctvo J. Polomský a vedie voľbu funkcionárov. Z vyslaných členov utvára sa kandidačná komisia. Zvolení boli:

Predseda: Pavol Chlebuš, riaditeľ ľudovej školy, čestný predseda: plk., Bodický, posádkový veliteľ, podpredsedovia: Ing. Brodnanský a Ing. Cibur, tajomník: Bábél, zapisovateľka: Dubovská, pokladníčka: M. Urbániková, správca čítárne a knižnice: Laciak, učiteľ, správca budov: Krištofík, hudobný referent: Medovský, riaditeľ meštianskej školy, divadelný referent: Kasper, učiteľ meštianskej školy, členovia výboru: kpt. Glajza, Junga, Buday, Kontúrová, Glós, Jurin, Ján Dobšínský, Šibal, Polomský, Bocka, Šebóšik, ppor. Fischer.

Predseda preberá znova P. Chlebuš, ďakuje za prejavenu dôveru a oznamuje členom, že MNV dal miestnemu odboru MS k dispozícii miestnosti bývalej Tatra banky, kde bude otvorená čítareň, knižnica a zábavná miestnosť. Druhé pole pôsobnosti vidí v usporiadaní kultúrnych večierkov a prosí členov, aby každý pracoval podľa možnosti a najmä mládež má sa vložiť s chuťou do práce. Keďže udržanie čítárne, založenie knižnice a vybavenie zábavnej miestnosti vyžaduje značného nákladu, navrhuje predseda vypracovať rozpočet, ktorého zostavením nech je poverený výbor. Predseda ukončuje valné zhromaždenie s priáním, aby miestny odbor MS vykonal mnoho úspešnej práce. Nasleduje akadémia:

- 1, Mužský zbor: Hoj, vlast' moja! Spievajú vojaci, dirigent Medovský.
- 2, Lukáč: Belvedere, recituje Borošová
- 3, Medovský: Šuhaj, pochod. Hrajú členovia hudobného krúžku.
- 4, Slávnostná reč evanjelického a. v. farára Siváka. Hovorí o dejinách MS, vyzdvihuje jej význam a oceňuje oživotvorenie odboru v Jelšave.
- 5, Čajkovský: Romanca. Spieva Mikulášová, klavírny doprovod Medovský
- 6, Antonín Prídavok: Bojovníkom. Recituje Kulifajová.
- 7, Slov. Beseda. Tancujú žiačky meštianskej školy.
- 8, Sous la voute Étoilée: Walz: Waldteufel, hrajú členovia hudobného krúžku.

Za spokojnosti prítomných bol program vyčerpaný.

Počas vianočných dní MO MS zorganizoval výstavu slovenskej knihy.

Rok 1946: MO MS organizuje päť divadelných predstavení. Zachovala sa situačná správa z roku 1946, ktorá sa viaže aj k roku 1938. Pre jej aktuálnosť ju uvádzam v plnom znení:

Oproti roku 1938 v tunajšom odbore doľahla na nás práca skoro úplne v smere národnom. Kultúrne hodnoty a hodnoty umelecké celkovo hatí radikálny nezáujem o všetko, čo je slovenské. V meste po jednotlivcoch je roztratených minimálne asi 10 000 zväzkov maďarských kníh. Na jar roku 1945 bol dopyt po slovenskej knihe, no nevedeli sme ju čitateľstvu dodať, pretože sme boli úplne bez kníh. Záujem teraz úplne poklesol, zdá sa, že vplyvom politickej atmosféry. Aj naše najnižšie kompetentné miesta morálne podporujú protivníkov. Usilujeme sa zachytiť aspoň čo sa dá. Ale cítime, že všetko nám uniká. Napríklad v jeseni roku 1945 založili sme znova MO MS so 146 členmi, ktorí odpísali členské prihlášky, Začiatkom roka 1946 z tých istých členov približne jedna štvrtina neprijala po lokálnom národnostnom utíšení legitimácie. Zaujímavé bolo pri všemožnom na-

šom vysvetľovaní, že Matica nie je politický spolok, že z jednotlivých rodín prihlásili sa za členov len starí, kým mladí hľadiac s obavami na zadné kolesá ostali stranou. Veľký záujem sa javí o divadlo. Od mája 1946 sme zahráli päť celovečerných divadiel s preplneným hľadiskom. Čítareň odboru je každodenne preplnená. Predplácame za ročných 4 000 korún časopisy a noviny.

Majetok odboru (zariadenie čítárne, knižnice, herne a spoločenskej miestnosti) má hodnotu asi 30 000 až 40 000 Kčs. Je to dedičstvo po maďarských kultúrnych spolkoch. Mesto Jelšava vychádza nám veľmi v ústrety. Dalo nám k dispozícii štyri súce miestnosti za minimálny uznávací poplatok. Keď budeme mať dostatok hodnotných kníh, splnia sa všetky úlohy, ktoré nám matičná myšlienka predkladá. Koncom apríla t. r. mienime urobiť okresné divadelné preteky a v máji preteky recitačné.

Čerpané zo situačnej správy MO MS z roku 1946

Z roku 1946 sa zachovala aj správa o škodách spôsobených na MO MS z maďarskej strany v rokoch 1938 - 1945. Uvádzam len časť tohto dokumentu.

"Podrobný elaborát vyhotoviť nemôžeme, lebo sa nám nezachoval inventár majetku nášho odboru. Podávame približné zistenie matičných škôd: Odbor mal v rokoch 1938 asi 500 zväzkov kníh, ktoré maďarské úrady zabavili a zničili. Priemerná dnešná nadobúdajúca hodnota jednej knihy je asi 70,- Kčs. Hodnota 500 zväzkov kníh je pri nahradení zničených ... 35 000,- Kčs." Ako sa mi podarilo zistiť, podľa rozprávania starších obyvateľov Jelšavy, vraj sa knihy hromadne pálili v kaštieli a tiež v roku 1945 na miestnej katolíckej fare. Všetko to boli knihy slovenské.

Rok 1947: Tu budem pre aktuálnosť tlmočiť celú zápisnicu zo dňa 9. 3. 1947.

"Považovali sme Vaše pokyny plynúce z prípisu č. 1/47 za smerodajné k rozvinutiu činnosti v našej miestnej organizácii a podľa nich sme si spoločne s miestnou Osvetovou radou vytýčili program na rok 1947. Z predošlého prípisu je zrejmé, že bolo zadržané valné zhromaždenie MO MS súčasne so spomienkovou slávnosťou narodenia Svetozára Hurbana Vajanského. Usporiadala sa z tejto príležitosti akadémia vyplnená po programovej stránke prednáškou o živote a diele S. H. Vajanského, ukážkami z jeho básní a prózy a hudobnými spevnými číslami. Svoje poslanie spomienkový večer splnil. Z Ústredia sme ďalej obdržali pokyny a materiál pre akciu "Týždeň MS pomáhajme prinavráteným Slovákom". ... postrádame na prinavrátenom území akékoľvek literárne pramene, z ktorých by sme mohli čerpať. Po personálnej stránke žiaľbohu máme tiež značné ťažkosti, nakoľko je len teraz v štádiu národného prerodu a uvedomenia. Z radov slovenskej inteligencie došlej zo Slovenska to tiež málo ľudí chápe svoje poslanie na bývalom obsadenom území, radšej sa od osvetovej práce odťahuje. Stáva sa totiž, že keď Matica má usporiadať akadémiu, alebo oslavu vystupujú vždy len tí istí ľudia, pričom pasivisti s členskou legitimáciou Matice vo vrecku ostávajú stranou, avšak tým je väčšia ich kritika, ktorá často nie je spravodlivá. Nás však, ktorí chceme pracovať neodrádza ľahostajnosť, naopak, snažíme sa získať ich všemožným spôsobom, čo sa nám časom iste podarí. A tak podarí sa nám získať aj dôveru tunajšieho obyvateľstva, ktoré je síce slovenské, ale podľahli vo svojej národnej nevedomosti vonkajšiemu tlaku minulých rokov."

Toľko situačná správa z roku 1947. Musím priznať, že nebiť roku na tomto dokumente myslel by som si, že sa jedná o dnešok, nakoľko 50% tohto obsahu sa úplne zhoduje s dneškom v tomto mestečku.

Rok 1948: Dňa 2. 2. Píše na ústredie predseda MO MS pán Chlebuš nasledovné: "... náš odbor v posledných časoch z rozličných príčin nevykázal takú činnosť, ako sa predpokladalo, preto valné zhromaždenie sa má stať povelom k oživeniu činnosti v našom odbore. Aby toto valné zhromaždenie vyznelo povzbudzujúco chceme ho zlúčiť s aktom odovzdania 150 kníh, ktoré nám ako dar určila MS z akcie Pomoc prinavráteným Slovákom. Keďže nevieme kedy a ako sa tento akt prevedie, z technickej stránky, prosíme, aby stenám podali objasnenia, ako sa to prevedie..."

Dňa 10. 02. MO MS dostal odpoveď z Okresnej osvetovej rady v Revúcej, ktorá sa týka odovzdania knižníc MS obciam.

"...žiadam Vás, aby ste nám láskave oznámili termín valného zhromaždenia MO MS v Jelšave, na ktorom bude odovzdaná knižnica MS reslovakizovaným ..."

Ešte dňa 6. 2. MO MS oznamuje nasledovné:

"... odovzdanie knižnice môže prebehnúť spoločne s valným zasadáním dňa 28. 2. 1948.

MO MS v Jelšave dostal dňa 17. 2. Z MS v Turčianskom sv. Martine nasledovný dopis:

"... Potvrdzujem príjem Vášho listu zo dňa 14. 2. ... Odpovedajúc Vám oznamujeme, že na vašom valnom zhromaždení, ktoré bude aj slávnosťou odovzdania knižníc z akcie (Pomáhajme navráteným Slovákom) pre celý okres sa zúčastní org. referent MS. Štefan Pasiar, Súčasne píšeme aj OOR v Revúcej, aby sa postarala o účasť predstaviteľov okresu a zástupcov obdarovaných obcí (Jelšava, Šivetice, Jelšavská Teplica, Mikolčany, Licince, Hucín, Nováčany)..."

Podľa oznámenia MO MS v Jelšave odovzdávanie knižníc MS obciam bolo prevedené dňa 28. 2. O 17,00 hodine v sále charity v Jelšave. Matica slovenská mala za úlohu do 28. 2. Zaslať do všetkých obcí predmetné knižnice, ktoré mali prebrať MNV. MNV mali na tento deň zvolať slávnostné zasadanie. Odovzdávanie knižníc po obciach sa konalo takto: Jelšavská Teplica o 14,00 hod., Šivetice o 15,00 hod., Licince o 16,00 hod., Hucín o 17,00 hod.

Toľko zo zápisníc, ktoré sa týkali odovzdávania knižníc MS obciam. Zostavením a vedením programu v Jelšave pri tomto akte bol poverený pán Ľ. Hajster, v tom čase tajomník MO MS.

Rok 1949: MO MS v Jelšave dostal možnosť po odovzdaní kníh mestu obnoviť svoju čítareň.

Tento fakt dokumentuje správa zo dňa 14. 7. 1949:

Číslo 40/1949

Vec: Čítareň MO MS - informácie, výkaz o činnosti za I. polrok.

(Jedná sa o list odoslaný Matici slovenskej v Turčianskom sv. Martine dňa 14. 7. 1949.)

Opis listu:

Miestny odbor Matice slovenskej v Jelšave na svojej výborovej schôdzke dňa 22. 6. 1949 sa rozhodol oživotvoriť svoju čítareň. Túto čítareň svojho času udržiavali miestni živnostníci, čím pravda MO MS v Jelšave nevykázal ani činnosť na tomto poli, ani vzrast majetku a inventáru. Teraz, keď čítárne môžu naj-

lepšie prosperovať len v rámci MO MS ponúkli doterajší udržiavatelia celé zariadenie čítarne MO MS v Jelšave s tým, že sa stanú aj oni členmi MO MS v Jelšave, a tým súčasne aj členmi čítarne. Keďže za inventár čítarne nežiadali náhradu, výbor MO MS ich ponuku prijal a uzniesol sa oživotvoriť svoju bývalú čítareň. Prihlášky nových členov pošleme dodatočne.

Keďže chceme ozaj pracovať, prosíme Vás o informácie v predmetnej veci. Ide o to, že v čítarni okrem časopisov sú aj šachy, gulečník a iné spoločenské hry, takže zatiaľ nemôžeme tu vytvoriť čitateľské krúžky podľa Vami daných inštrukcií. Navytvárame možnosť, že tieto krúžky sa časom vytvoria a sami sa budeme o to snažiť. Prosíme Vás o informácie a o odpoveď, či aj v tomto prípade môžeme rátať s Vašou podporou vo forme časopisov, ktoré by čítareň dostávala zadarmo.

Chlebuš
predseda

E. Hajster
tajomník

Škoda, že táto správa nepodáva podrobnejšie informácie o stave spomínanej čítarne a o počte kníh. Žiaľ, nepodarilo sa mi dopátrať nič o ďalšom osude tejto čítarne.

Rok 1950: Pravdepodobne pod tlakom novodobého myslenia už vlastne po druhýkrát musela Matica slovenská sa odmlčať. Prvýkrát ju zavreli v roku 1875, keď Maďari spolu s Maticou zavreli aj tri slovenské gymnáziá. Jedno bolo v Revúcej a ďalšie v Turčianskom sv. Martine a Kláštore pod Znievom. Po druhej svetovej vojne ešte dvakrát zatvárali Maticu slovenskú, najprv roku 1953 a neskôr v rokoch 1969. Až roku 1989 spoločne s nežnou revolúciou sa znova matičné hnutie dostáva v plnej miere do popredia záujmu v našom štáte. Po tomto roku sa v každom okrese v našom mladom štáte obnovila činnosť miestnych odborov Matice slovenskej a nie inak tomu bolo i v Jelšave.

Rok 1994: Dňa 24. 9. 1994 pán Dušan Zadroš - Jelšavský spoločne s členmi Dupemixu v Jelšave, s pánmi Milošom Matrkom, Dušanom Gackom, Petrom Haluškom, tiež s pánom Mgr. Stanislavom Haluškom, evanjelickým a. v. farárom v Jelšave a slečnou Andrejkou Zadrošovou na miestnom evanjelickom zbore založili prípravný výbor MO MS. V tomto roku sa člen prípravného výboru pán Miloš Matrká zúčastnil v Dome kultúry v Rimavskej Sobote výstavy svojich fotografií. Týmto sa začala písať ďalšia etapa matičného hnutia v Jelšave. Pozrime sa na úplný začiatok tohto diania. Dušan Zadroš - Jelšavský už v roku 1992 s podporou vtedajšej riaditeľky Archívu literatúry a umenia v Martine - pani Terézie Kaššayovej, začal zbierať rôzny archívny materiál o Jelšave. Dňa 11. 5. 1992 požiadal o členstvo v MS odkiaľ dostal nasledovnú odpoveď: ..."Čo sa týka Vašej požiadavky o prihlášku za člena MO MS, obráťte sa so žiadosťou priamo vo Vašom meste. ..."

Keďže v Jelšave v tom čase MO MS nebol, rozhodol sa tento odbor založiť. Po mnohých odmietnutiach i zo strany miestnych učiteľov objavil k tomuto účelu zanietených a odhodlaných ľudí. Dňa 10. 4. 1994 oznamuje ústrediu MS v Martine, že mieni s priateľmi založiť MO MS, a preto žiada o potrebné inštrukcie. Dňa 19. 9. 1994 dostáva potrebné pokyny od pána PhDr. Cyrila Žuffu, riaditeľa ČÚ MS. Na základe týchto pokynov dňa 24. 9. 1994 bol založený prípravný výbor MO MS.

Dňa 26. 9. 1994 pán Dušan Zadroš - Jelšavský oznamuje Ústrediu nasledovné:
"Touto formou Vám ďakujem za zaslanie materiálov ohľadom založenia MO MS v našom meste. Dňa 24. 9. 1994 sme sa zišli piati zakladajúci členovia. Rozdelili sme si pôsobiská ohľadom získania nových členov. Predsedom prípravného výboru sa stal miestny služobník slova Božieho evanjelickej a. v. cirkvi pán Stanislav Haluška, Na naše ustanovujúce zasadanie Vás v čas pozveme. Verte, nemáme to veru ľahké, veď isto viete v akom kraji pôsobíme ..." Dňa 16. 2. 1995 sa prípravný výbor MO MS v Jelšave zúčastnil výjazdu do členského ústredia MS v Martine. Výjazdu sa zúčastnili títo členovia: Predseda prípravného výboru pán Stanislav Haluška, evanjelický a. v. kňaz, tajomník prípravného výboru pán Dušan Zadroš - Jelšavský, člen prípravného výboru pán Peter Haluška, zakladajúci člen prípravného výboru pán Miloslav Matrka.

Za nových členov pán Ladislav Trebuna starší. Na jednaní s riaditeľom ČÚ MS v Martine pánom PhDr. Cyrilom Žuffom sa prejednávala otázka založenia MO MS v Jelšave. Členovia PV spoločne navštívili archív MS za účelom vyhľadania historického materiálu o MO MS z rokov 1928 až 1948. Dňa 18. 2. 1995 zasadal prípravný výbor. Celá schôdza sa niesla v duchu príprav na ustanovujúce valné zhromaždenie. Zároveň bol podaný návrh na predsedu MO MS. Navrhnutí boli dvaja členovia prípravného výboru a to Mgr. Stanislav Haluška a Peter Haluška, Vedením valného zhromaždenia bol poverený Dušan Gacko. Ešte dňa 23. 1. 1995 prípravný výbor MO MS bol pozvaný na posedenie s primátorom mesta Jelšava - pánom Mgr. Ondrejom Mladším. Na tomto sedení boli prítomní za prípravný výbor páni Mgr. Stanislav Haluška, evanjelický a. v. farár, ktorý bol zároveň i predsedom prípravného výboru MO MS, Dušan Zadroš - Jelšavský, tajomník prípravného výboru MO MS, spoluzakladateľ prípravného výboru pán Dušan Gacko a člen prípravného výboru Peter Haluška. Na tomto sedení prípravného výboru predložil plán a návrh na oživenie MS v Jelšave. Po obojstrannej dohode o možnej spolupráci a existencii MO MS bol zo strany MsÚ prisľúbený finančný obnos na prípravu osláv oživenia MO MS v sume 3 000,- Sk (šekom) a priestory pre matičnú činnosť. Počet členov prípravného výboru ku dňu 23. 1. 1995 bol 27.

Dňa 24. 2. 1995 sa na miestnej evanjelickej fari konalo zasadanie prípravného výboru MO MS, na ktorom padli rozhodné návrhy na členov, ktorí budú navrhnutí do výboru MO MS. Keďže pán Mgr. Stanislav Haluška sa vzdal kandidatúry na predsedu MO MS, namiesto neho bol navrhnutý pán Ladislav Trebuna starší. Druhým kandidátom zostal pán Peter Haluška. Do výboru mali byť navrhnutí: Mgr. Stanislav Haluška - podpredseda, Dušan Zadroš - Jelšavský - tajomník, Miloslav Matrka - hospodár, Andrejka Zadrošová - kronika, Jirko Papež - divadlo, Dušan Gacko - styk s verejnosťou.

Dňa 18. 3. 1995 sa konala ustanovujúca schôdza prípravného výboru MO MS.

Na prvý list sa zapísali veštcí tí, ktorí svojou láskou k Slovensku a jeho kultúre prejavili svoj vzťah v členstve v MO MS. Nechýbali vzácní hostia. Predseda ČÚ MS a druhý podpredseda MS pán Igor Kovačič, primátor mesta Jelšava pán Mgr. Ondrej Mladší, pracovníčka okresného výboru MS v Rožňave pani Mária Háľková, veliteľ VÚ v Jelšave Ing., plk. Milan Sikoray, riaditeľ Regionálneho kultúrneho strediska v Rožňave pán Ladislav Kolesár, člen MO MS vo Vlachove pán Juraj Genčiansky, mnohí učitelia a čelní predstavitelia rôznych spolkov v Jelšave. Záznam z tohto podujatia je v archíve MO MS.

Na základe písomnej dohody medzi MO MS a SOŠ Samuela Ormisa v Revúcej boli zapožičané pre MO MS v Jelšave ľudové kroje "Zemplín" za účelom vytvorenia krúžku ľudových tradícií.

27. 3. až 10. 4. 1995

MO MS uskutočnil svojho druhu ojedinelú a prvú výstavu v Dome kultúry v Jelšave na tému história a súčasnosť Jelšavy. Autorom výstavy bol Dušan Zadroš - Jelšavský, ktorý tu vystavil 280 fotodokumentov o Jelšave, keramické výrobky z Jelšavy a staré knihy. Panely na tento účel zapožičalo Kultúrne stredisko v Revúcej. Túto výstavu si prišlo pozrieť 470 návštevníkov. Samotnej výstavy sa zúčastnil aj známy gemerský publicista a fotograf pán Dušan Dubovský z Revúcej, ďalej pracovníci Múzea prvého slovenského gymnázia v Revúcej. Z tohto podujatia sa nachádza v archíve MO MS videozáznam.

Máj 1995

Fonoklub Dupemix pri MO MS v spolupráci s videocentrom pre VÚ v Jelšave vyrobil dokumentárny videofilm z prvého dňa príchodu brancov na základnú vojenskú službu pod názvom "Kroky vojenčiny". Táto videosnímka získala III. miesto v kategórii dokumentárnych filmov na regionálnej súťaži v Rožňave. Autorom obrazu bol vojak Oto Anner. Réžiu, scenár, hovorené slovo, hudbu a strih zabezpečili členovia MO MS - páni Peter Haluška, Miloslav Matrka, Dušan Gacko a slečna Gabriela Hencelová.

Členka MO MS Gabriela Hencelová sa zúčastnila regionálneho kola v prednese poézie a prózy, kde obsadila prvé a tretie miesto.

Pán Dušan Gacko režíroval a moderoval celogemerskú prehliadku poézie a prózy rómskej mládeže, ktorá sa konala vo Zvolene.

Dňa 15. 5. sa páni Dušan Gacko a Dušan Zadroš - jelšavský zúčastnili ako čestní hostia otvorenia výstavy jelšavského rodáka Ondreja Turčániho, syna O. Turčániho, ktorý bol v rokoch 1945 - 1950 členom MO MS v Jelšave. (Pozri časť Životopis). Spomínaná výstava sa konala v priestoroch Ľudovej školy umenia v Revúcej. MO MS odvysielal v mestskom rozhlase svoju reláciu na tému "Čo je láska". Členovia fonoklubu pri MO MS zaznamenali rozhovor so slečnou Evou Rohárikovou, absolventkou divadelnej akadémie, ktorej korene siahajú hlboko do nášho mestečka.

Jún 1995

Školská správa v Rožňave nám po obojstranných rozhovoroch a na základe písomnej dohody dala do bezplatného prenájmu na dobu piatich rokov budovu na Jesenského ulici, známu ako vilka.

Júl 1995

Dvaja naši členovia Dušan Gacko a Miloslav Matrka sa zúčastnili pracovnej rady v Národnom osvetovom centre v Bratislave. Tu zaznamenali cenný rozhovor s novozvolenou prezidentkou SKAV-u pani Jankou Bílou. Kópia nahrávky po spracovaní bola zaslaná do jej súčasného bydliska v Holandsku.

August 1995

Vysielali sme v mestskom rozhlase literárno-dramatické pásmo pod názvom "Vďaka Vám" z príležitosti 54. výročia vypuknutia SNP. Relácia sa vysielala dňa 29. 8. 1995 o 15, 15 hod.

September 1995

Dňa 21. 9. Žil náš MO prípravami na významnú udalosť v živote nášho odboru. Náš novozvolený predseda Mgr. Stanislav Haluška dňa 21. 9. Celebroval služby

Božie v obci Kráľ v okrese Rimavská Sobota. Na tomto akte sa zišli poprední predstavitelia matičného diania na Slovensku.

Október 1995

10. 10. Sme odovzdali prvopečiatku Čerešnickeho spolku pánovi Ladislavovi Mikušovi, ktorý je kronikárom tohto spolu. Pečiatka bola odovzdaná pri príležitosti priprav na oslavy 200. výročia založenia Čerešnickeho spolku (1796 . 1996). Pečiatku mal v osobnom vlastníctve a vo svojom archíve pán Dušan Zadroš - Jelšavský.

November 1995

V dome kultúry v Jelšave mal premiéru súbor Úsmev, ktorý pracuje MO MS pod vedením Jirka Papeža, člena výboru MO MS.

December 1995

Naši dvaja členovia Dušan Gacko a Miloslav Matrka sa zúčastnili porady SKAV-u v Národnom osvetovom centre v Bratislave, kde sa riešila otázka výboru v prípade amatérskeho zvukového záznamu v Tvrdošíne 1996 a prípravy na medzinárodnú súťaž lovcov zvuku a obrazu CIMES.

Z príležitosti príchodu Mikuláša náš divadelník Jirko Papež s kolektívom referátu kultúry v Jelšave a VÚ v Jelšave pripravili bohatý kultúrny program, v ktorom vystúpili aj členovia divadelného súboru Úsmev pri MO MS v Jelšave.

Fonoklub MO MS vysielal v mestskom rozhlase novú reláciu o Vianociach. Vysielanie sa konalo dňa 24. 12. o 15,00 hod.

MO MS v spolupráci s evanjelickým a. v. farským úradom v Jelšave zorganizoval dňa 25. 12. Vianočný organový koncert. Tvorbu majstrov prezentoval organista a člen dychovej hudby Magnezitár - pán O. Tomes. Za MO MS prispeli do programu ozvučením a organizáciou Peter Haluška, Miloslav Matrka a Gabriela Hencelová svojim recitačným umením.

Rok 1996

Uskutočnilo sa rokovanie s riaditeľom ZŠ v našom meste - pánom riaditeľom Júliusom Molnárom o možných formách spolupráce a o možnosti premenovania ZŠ po našom rodákovi Samuelovi Tomášikovi. Tohto rokovania sa za MO MS zúčastnili členovia výboru páni Dušan Gacko a Dušan Zadroš - Jelšavský.

Naši matičiari navštívili bývalých priekopníkov fonoamaterizmu na Gemeri - pánov Juraja Zalcera a Júliusa Kratochvíla z Lubeníka, ktorí sú zakladajúcimi členmi prvého závodného rozhlasu na Gemeri v SMZ v Lubeníku.

Dňa 24. 1. Člen výboru MO MS pán Dušan Zadroš - Jelšavský sa na základe pozvania zúčastnil na miestnej základnej škole prednášky na tému história mesta Jelšava. Beseda na túto tému sa konala v VI. A a VI. B. triede. O 13,00 hod. sa uskutočnila beseda na tému literárne postavy Gemera.

Marec 1996

V dňoch 5. A 11. 3. Na pozvanie základnej školy v Jelšave sa pán Dušan Zadroš - Jelšavský opätovne zúčastnil besedy na tému história mesta Jelšavy. Dňa 11. 3. sa uskutočnila vychádzka po našom meste, kde pán Jelšavský oboznámil žiakov ZŠ o najvýznamnejších objektoch v našom meste.

Dňa 21. 3. Pán Dušan Gacko v zastúpení predsedu MO a tajomník MO pán Dušan Zadroš - Jelšavský sa zúčastnili pracovného sedenia s veliteľom vojenského útva-

ru v Jelšave Ing. pplk. Františkom Bobáľom. MO MS nadviazal pracovný kontakt a spoluprácu s redakciou mesačníka Jelšavan, do ktorého od tohto mesiaca bude pravidelne prispievať svojimi článkami o činnosti MO MS v Jelšave.

Apríl 1996

Dňa 26. 4. Sa na základe pozvania pán Dušan Gacko v zastúpení predsedu MO MS zúčastňuje slávnostnej vojenskej prísahy. Hneď po tomto akte sa naši traja členovia - Dušan Gacko, Miloslav Matrka a Peter Haluška zúčastňujú celonárodnej súťaže amatérskeho zvukového záznamu AZZ 96 v Tvrdošíne. V súťaži "Rozhovory - reportáže" obsadili druhé a tretie miesto. Vo fonorely medzi dvadsiatimi kolektívmi obsadili pekné siedme miesto.

Máj 1996

Dňa 8. 5. sa miestny odbor Matice slovenskej zúčastnil pietneho aktu kladenia vencov pri miestnom pomníku padlým z príležitosti dňa víťazstva nad fašizmom. Miestny odbor Matice slovenskej a jeho klub Fonoklub zrealizoval dve nahrávky pre štátny zdravotný ústav v Rožňave a jeho telefónnu Linku zdravia (0942 184). Za obdobie rokov 1995 - 1996 toto naše centrum hovoreného slova zrealizovalo pre zdravotný ústav v Rožňave šesť nahrávok. Autormi textu a celej nahrávky boli Dušan Gacko a Miloslav Matrka.

Náš miestny odbor začal plniť svoj záväzok voči Slovenským národným novinám a Dušan Gacko prispel dvoma príspevkami: Mäkká tvrdá realita Tvrdošína č. 22/1996, Po roku v Jelšave č. 23/1999.

Jún 1996

Nadviazal sa osobný i písomný kontakt s bývalým obyvateľom Jelšavy - pánom Ondrejom Turčánim, ktorý žije toho času v Košiciach. Kontakt sa previedol so zámerom usporiadať výstavu jeho obrazov a fotografií práve tu - v jeho rodisku.

Júl 1996

V dňoch 9. - 19. 7. Členovia Fonoklubu pri MO MS zrealizovali na základe požiadavky pre Štátny zdravotný ústav v Rožňave nahrávku do telefónnej Linky zdravia pod názvom "Podaj pomocnú ruku" a dňa 10. 7. Nahrávku "Pozor na drogy".

September 1996

Dňa 7. 9. sa uskutočnilo valné zasadanie. Počet členov 44. Do konca roka (od septembra 1996) sa uskutočnila len jedna akcia.

Rok 1997

V tomto roku bolo prevedených: deväť zasadání, dve kultúrne akcie, päť odoslaných listov, jedna prihláška na projekt "Prebudená pieseň", jedna brigáda.

Súťaž: Gabriela Hencelová sa zúčastnila súťaže v prednese poézie na Kellnerovej Polomke, kde obsadila pekné tretie miesto.

Rok 1998

Dňa 8. 1. Sme zaznamenali uznesenie mestského zastupiteľstva v Jelšave ohľadom prenájmu nebytových priestorov v mestskom Dome kultúry. Mestské zastupiteľstvo ešte dňa 29. 12. 1997 schvaľuje pre MO MS jednu miestnosť v Dome kultúry na poschodí na dobu neurčitú.

Dňa 23. 6. sa začali oslavy 755. výročia prvej písomnej zmienky o Jelšave. Náš matičný odbor nestál bokom. V historickej komisii pôsobil člen výboru MO MS

pán Dušan Zadroš - Jelšavský, ktorý tiež v spolupráci s mestským úradom pripravil a uviedol výstavu, ktorá svojím obsahom bola zameraná k oslavám výročia mesta. V kultúrnej komisii pôsobili členovia výboru MO MS - Dušan Gacko, Jirko Papež. V telovýchovnej komisii bol predseda MO MS pán Ladislav Trebuna st. Dušan Gacko bol tiež iniciátorom propagačnej jazdy na bicykloch po okolitých obciach. Miloslav Matrka náš hospodár sa zúčastnil druhého ročníka streleckých pretekov, kde obsadil šieste miesto. V rámci osláv mesta sa konal aj vedomostný kvíz. Do odbornej komisie bol prizvaný Dušan Zadroš - Jelšavský. Pri príležitosti osláv mesta miestny matičný odbor obdržal od mestského úradu ďakovný list a čestné uznanie za rozvoj kultúry v Jelšave.

125. rokov dobrovoľnej požiarnej ochrany v Jelšave (DVPZ). Pri tejto príležitosti referent pre prácu s mládežou pri DVPZ v Jelšave, člen miestneho odboru Matice slovenskej a jej podpredseda pán Pavol Zapletal v úzkej spolupráci s Dušanom Zadrošom - Jelšavským, vydali cez mestský úrad brožúru k tomuto jubileu.

Dňa 26. 10. mestský úrad, referát kultúry a miestny odbor Matice slovenskej usporiadali od 26. - 29. 10. výstavu "Hobby 1998". Náš odbor vystavoval časť súkromných zbierok Dušana Zadroša - Jelšavského, Miloslava Matrku a Pavla Zapletala. Nastávajúce obdobie sa nieslo v duchu príprav na oslavy 70. výročia založenia MO MS v našom mestečku. Pri tejto príležitosti boli zaslané články do Slovenských národných novín.

Rok 1999

Dňa 13. 3. sa konalo valné zasadanie spojené s oslavami 70. výročia zloženia MO MS.

Hostia:

prvý predseda MS pán Igor Kovačovič

riaditeľ ČU MS pán Daniel Zemančík

primátor mesta Jelšava pán Peter Bencö

personálny riaditeľ SMZ, a. s. Jelšava pán Ivan Németh

riaditeľ ŠM pán Marian Laciak

pracovníčka oblastného pracoviska MS v Rožňave pani Mária Halková

novinár amatér pán Ondrej Ďuriš z Jelšavy

učitelia základnej a osobitnej školy a mnoho podporovateľov Matice slovenskej

O kultúrny program sa postarali deti základnej školy a deti osobitnej školy. Členky SPOZ-u z Lubeníka zaspievali. Pri tejto príležitosti zarecitovali báseň, ktorú k oslavám MO MS zložil pán Dušan Zadroš - Jelšavský. Na tomto, na kultúrne dianie bohatom podujatí sa predstavila folková skupina pod vedením pána J. Berkiho. Z príležitosti osláv a založenia MO MS boli Ústredím MS ocenení naši starší i novozakladajúci členovia MO MS.

ŽIVOTOPISY **a iné údaje o členoch MO MS v Jelšave**

Eudovít Hajster

Narodený dňa 29. 8. 1921 v Jelšave. Povoláním učiteľ. Tajomník MO MS, historik, spisovateľ. Do radov MO MS vstúpil v roku 1940. Postupne zastával funkciu revízora účtov, tajomníka. Zozbieral mnoho cenných dokumentov o Jelšave a jelšavských remeselníkov. Tieto sú uložené v depozitáre Štátneho okresného archívu v Brzotíne. Publikoval rôzne články o Jelšave. Je autorom knihy o Jelšave, ktorá bola vydaná pri príležitosti 755. Výročia prvej písomnej zmienky o Jelšave.

Dňa 13. 3. 1999 ocenený zlatou medailou Matice slovenskej. O ňom pozri aj strany 11, 12, 16, 23.

Július Gajdoš

Narodený dňa 26. 10. 1913. Povoláním učiteľ. Učil na základnej škole v Jelšave. Dnes na dôchodku. Zaoberá sa včelárstvom, ktoré prevzal od svojho svokra Mikuláša. Do radov MO MS vstúpil v roku 1946. Členstvo bolo ukončené v roku 1951. V roku 1946 bol knihovníkom MO MS, v roku 1947 bol tajomníkom. Veľkou mierou sa zaslúžil o rozvoj amatérskeho divadla v Jelšave, kde od roku 1947 do roku 1967 nielen organizoval divadelné predstavenia, ale i aktívne so svojou manželkou hrával v rôznych divadelných scénkach.

Dňa 13. 3. 1999 ocenený zlatou medailou Matice slovenskej.

Ladislav Trebuna

Narodený dňa 30. 3. 1934 v Mníšku nad Hnilcom. Absolvent strednej školy, odbor elektro-strojník. Už ako mladík sa zapájal do rôznych kultúrnych činností. Bol členom vtedajšieho SSM a neskôr ČSM, kde ešte pred základnou vojenskou službou zastával funkciu predsedu. Táto mu ostala i na VZS. Bol poslancom MV v Mníšku nad Hnilcom a do doby presťahovania sa do Jelšavy ako poslanec vykonával funkciu predsedu kultúry a športu. V športe vynikal najmä ako brankár, ako brankár sa so svojim mužstvom pokúšali dostať do prvej ligy.

Detstvo pána Trebunu nebolo ľahké. Na dlhé roky ho poznačila druhá svetová vojna. Bol vychovávaný skoro bez otca, ktorý ako partizán padol pri Banskej Bystrici. Vychovala ho jeho stará mama, nakoľko jeho mamka musela ťažko pracovať v Sandriku Štós. Domov dochádzala len v sobotu. Ako 11-ročný bol zavlčený i so starou mamou do Sudiet "Frankenha er" neďaleko Kraslíc a Ašu. Po skončení druhej svetovej vojny sa vrátil do rodiska, kde našli len torzo z ich domova. Postupne sa začal zapájať do rôznych kultúrnych i športových činností. Od roku 1950 do roku 1965 v Mníšku nad Hnilcom pôsobil v ochotníckom divadle, v dychovom súbore pri evanjelickom a. v. zbore, v tanečnom súbore Rytmus a iné. V roku 1966 sa so svojou rodinkou presťahoval do Jelšavy. Tu sa hneď zapája do kultúrneho diania. Pôsobil znova v dychovom súbore SMZ Jelšava a od roku 1967

aj v tanečnom súbore ZK Lykotex pod vedením pána Hericha. Po rozpadnutí súboru účinkoval s pánom Jasenkom (Ján Jasenka narodený dňa 30. 3. 1928 v Sirku, zomrel dňa 6. 4. 1991 v Revúcej. Pedagóg, ľudový hudobník, primáš, spevák, zberateľ a upravovateľ gemersko-malohontských ľudových piesní, výrobca ľudových hudobných nástrojov) do roku 1973 a do roku 1976 viedol tanečnú skupinu pod odborovou organizáciou MNV v Muráni. Po zvolení za poslanca MsNV v Jelšave a následne za predsedu MsNV v Jelšave sa vzdal účinkovania v súbore. Vo funkcii predsedu MsNV v Jelšave zotrval do nežnej revolúcie v roku 1989. Pán Trebuna sa veľkou mierou zaslúžil o rozvoj nielen rôznych hudobných telies, súborov, ale aj o rozvoj SZM a najmä o auto-moto klub. Svoje bohaté skúsenosti publikoval od roku 1977 až po dnešnú dobu v rôznych periodikách, akými sú napr. Obranca vlasti, Zora Gemera a iné. Od roku 1996 je predsedom MO MS v Jelšave.

Ocenenia:

- 1968 medaila Za brannú výchovu ÚV Zväzarmu
- 1976 Za rozvoj Zväzarmu SR ÚV SSR v Bratislave
- 1984 plaketa prezidenta Klementa Gottwalda
- 1984 Za zásluhy o rozvoj rožňavského okresu
strieborný odznak Za ochranu životného prostredia
medaila Za pracovné zásluhy SMZ Košice
Za príkladnú prácu v SPO ČSSR
- 1986 pamätná medaila SMZ Košice
- 1998 plaketa Zaslúžilý člen ZPOZ-u z ÚR SR
- 1999 pamätná strieborná medaila pri príležitosti 70. výročia založenia MO MS v Jelšave
a mnohé iné ocenenia v rámci SPOZ-u

Dušan Zadroš (pseud. Jelšavský)

Narodený dňa 20. 4. 1956 v Rožňave. Je oživovateľom a zakladateľom prípravného výboru a zároveň zakladateľom MO MS v Jelšave. Pracuje ako amatér v oblasti bádania histórie mesta Jelšava. Poviedkár, básnik, dopisovateľ Slovenských národných novín, zberateľ fotografií o Jelšave a starých kníh. Spolupracoval so Slovenským národným múzeom pre židovskú kultúru, pre ktorý v rokoch 1994/96 na podnet profesora Pavla Mešťana, spracoval dejiny židovskej komunity v Jelšave a na okolí (formou rozhovoru, 3 kazety). Je objaviteľom cennej kroniky Jelšavského dobročinného ženského spolku, ale i mnohých ďalších rukopisných dokladov. V roku 2000 na požiadanie pána Jakuboviča z Izraela spracoval písomne menoslov židov pôsobiacich v Jelšave do obdobia 1939/43. V roku 1993 mu tlačou Okresného osvetového centra v Rožňave vyšla brožúra jeho poviedok a básní. Je autorom mnohých článkov.

Publikačná činnosť:

- 1992 Rodák z Hnúšte. In: Magnezit. - Roč.45 , č.? (11.07.1992), s. 2 - 3.
Ján Pavel Tomášik. - In: Magnezit. - Roč.?, č.? (?), s.?
- 1993 Posledný zvonkár v Jelšave. In: Magnezit. - Roč.?, č.? (?), s. ?.
Pomôžme prírode. In: Magnezit. - Roč. ?, č.? (?), s. ?.
Planéta Zem. In: Magnezit. - Roč.?, č. ? (?), s.?. - Poviedka.
Človek človeku jak päšť. In: Magnezit. - Roč. ?, č.? (?), s.?. - Báseň.

- Žalujem. In: Magnezit. - Roč. 41, č. ? (?), s. ?. - Báseň.
- 1992 Sme to ešte my?. - In: Zora Gemera. - Roč. 41, č. 11 (17.03.1992), s. 2. - Úvaha.
- Životné osudy P. P. Wallaského. In: Zora Gemera. - Roč.?, č.? (?), s.?
- 1993 Keď žilky ihrajú. In: Zora Gemera. - Roč.?, č.? (?), s.?. 1 foto.- Článok venovaný jelšavskej rómskej kapele.
- Boh je láska. - In: Evanjelický posol. - Roč.?, č.?, s.? - Úvaha na tému Boh a človek
- 1997 Odbory MS. - In: Slovenské národné noviny. - Roč.?, č. 11 (1997), s. 10.
- 1998 MO MS v Jelšave bude mať 70 rokov. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 9 (13), č. ? (30.06.1998), s. 10 a 11.
755. výročie prvej zmienky o Jelšave. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 9(13), č.? (11.08.1999), s. 6 - 7. 1 foto - Stručná história Jelšavy.
- Matici. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 9 (13), č.?, (11.08.1998), s. 6 -7. - Báseň.
- 1999 Ku dňu Matice slovenskej. In: Jelšavan. - Roč. 4, č.7 (4.07.1998), s.3 - 4.
- Z archívu MO MS z histórie jelšavskej knižnice. In. Jelšavan. - Roč.4, č.8 (4.08.1999), s. 4.
- Z matičného archívu. In: Jelšavan. - Roč. 4. č.9 (4.09.1999), s. 2.
- Z matičného archívu. In: Jelšavan. - Roč.4, č. 10 (4.10.1999), s. 2.
- Z matičného archívu. In: Jelšavan. - Roč. 4, č. 11 (4.11.1999), s. 3.
- 2000 Nie všetci sú ľahostajní. - In: Slovenské národné noviny. - Roč. 11 (15), č. ? (4.07.2000), s. 10. 1 foto. - O založení cykloklubu v Jelšave.
- Veľkonočné čaro v ručných prácach. - In: Slovenské národné noviny. - Roč. 11(15), č. ? (6.06.2000), s. 11.

O ňom:

/snn/: Ešte niečo k Jelšave. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 10 (14), č.? (30.07.1998), s.11.

ĎURIŠ, O.: Valné zhromaždenie nielen pracovné, ale i slávnostné : 70 rokov od založenia MO MS v Jelšave. In: Slovenské národné noviny. - Roč.10 (14), č.? (24.05.1999), s. 10.

KOVÁČ, Juraj: Dni Jelšavy. - In: Zora Gemera. - Roč. 6, č. 26 (30.06.1998), s.1 - 3. 1 foto. Turčáni otvára svoju výstavu, Zadroš výstavu o meste.

ĎURIŠ, Ondrej: 70 rokov MO MS v Jelšave. In: Zora Gemera. - Roč. 7, č. ? (30.3.1999), s. 4.

GACKO, Dušan: Úspešní fonoamatéri z Jelšavy. In: Zora Gemera. - Roč. 2, č.3 (4.11.1994), s. 3.

GACKO, Dušan: Po roku v Jelšave - prvé výročie MO MS. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 7(11), č. 23 (11.06.1996), s. 11.

TREBUNA, L.: MO Matice slovenskej oslavoval. In: Jelšavan. - Roč. 4, č. 3 (marec 1999), s. 3.

Dal vyhotoviť:

Na základe spolupráce s úsekom retrospektívnej bibliografie Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach dal vyhotoviť výberové rešerše:

1. Jelšava : Rešerš výberová. Sériá B: 10/97, číslo 4453/97. Zostavila E. Blašková, Košice, Krajská štátna knižnica 1997. 27 s. 56 záznamov.

2. Jelšava a Coburgovci : Rešerš výberová. Séria B: 20/94, číslo 4310/94. Zostavila E. Sabadošová. Košice, Krajská štátna knižnica 1994. 15 s. 30 záznamov.
3. Jelšavský ženský spolok : 1864 - 1938. Z maďarčiny preložila E. Blašková. Košice 1998. 36 s.

Dielo:

Dušan Zadroš - Jelšavský : Zborník autorských prác. Red. G. Čižmáriková. Rožňava, Regionálne okresné kultúrne stredisko 1993. 18 s. 1 foto. - Básne, poviedky, o ňom.

ZADROŠ - Jelšavský: 70 rokov MO MS v Jelšave. Jelšava 1999. 18 s. Pre potreby mesta.

ZAPLETAL, Pavol - ZADROŠ-Jelšavský, Dušan:125 rokov OVPZ v Jelšave. Jelšava 1998. 8 s.

Pri príležitosti osláv 70. výročia založenia MO MS v Jelšave ocenený diplomom Matice slovenskej.

Andrejka Zadrošová

Narodená dňa 20. 5. 1979 v Revúcej. Spoluzakladateľka prípravného výboru Matice slovenskej v Jelšave. Členka prípravného výboru, členka výboru, zakladateľka MO MS a členka výboru MO MS. Do roku 1997 kronikárka, študentka UPJŠ v Košiciach.

Pri príležitosti osláv 70. výročia založenia MO MS obdržala pochvalné uznanie z Ústredia MS v Martine.

Ladislav Mikuš

Narodený dňa 30. 8. 1912 v Revúcej. Povoláním učiteľ. Dnes na dôchodku. Dlhodobý člen DPZ v Jelšave. Člen a kronikár jedného z najstarších spolkov na Slovensku Čerešničkeho spolku v Jelšava. Je autorom knižočky o dobrovoľnom požiarnom zbore v Jelšave z roku 1973. Autor knižočky o 200-ročnici Jelšavského Čerešničkeho spolku z roku 1996. Od roku 1994 až po dnešok sa stal našou oporou v oblasti spoznávania dejín remesiel a remeselníkov v našom mestečku.

Ocenený pochvalným uznaním.

Miloslav Matrka

Narodený dňa 12. 5. 1966. Člen Matice slovenskej od roku 1994, keď pomáhal pri založení prípravného výboru, ktorého bol aj členom. Zakladateľ MO MS a podnes jeho hospodár. Fotograf. Jeho fotografie boli vystavované v roku 1994 v Rimavskej Sobote a v roku 1995 na výstave v Jelšave, ktorú zorganizovala MS v Jelšave.

Ocenený pochvalným uznaním.

Pavol Zapletal

Člen prípravného výboru. Zakladateľ MO MS. Dnes je jeho podpredsedom. Je zároveň členom DPZ v Jelšave, kde s mládežou dosahuje mimoriadne výsledky. Je autorom brožúrky o Dobrovoľnom požiarnom zbore v Jelšave z roku 1998, ktorú v spoluautorstve s Dušanom Zadrošom - Jelšavským vydal z príležitosti 125-ročnej existencie tohto dobrovoľného požiarného zboru.

Narodený 29.5.1972 ako šieste dieťa otca Karola a matky Márie. Jeho rodičia vychovali sedem detí. Otec Karol bol českej národnosti, pochádzal z Opavy. Bol vyučený murár. Matka Mária, pôvodom z Jelšavy. Pavel získal základné vzdelanie v Jelšave, stredoškolské na Odbornom učilišti v Revúcej v odbore elektromechanik. Pracuje v Slovenských magnezitových závodoch, a. s. Jelšava ako kurič. V roku 1991 si založil svoju vlastnú rodinku. S manželkou Sylviou má dve deti Klaudiu a Tomáša. Od mladosti ho fascinovalo povolanie požiarnika a požiarne ochrana. Ako mladý požiarnik sa zúčastňoval rôznych súťaží. V roku 1986 vstúpil do radov Dobrovoľného požiarného zboru v Jelšave a od roku 1994 vychováva mladých požiarnikov, kde dosahuje vynikajúce výsledky. V roku 1994 vstupuje do radov MO Matice slovenskej v Jelšave, kde od roku 1999 pôsobí vo funkcii podpredsedu. V rokoch 1999-2000 absolvoval diaľkové štúdium členov dobrovoľnej požiarnej ochrany v odbore organizácia a riadenie požiarnej ochrany. Tiež absolvoval odbornú prípravu technikov požiarnej ochrany v Akadémii vzdelávania v Rožňave. Pri príležitosti 120. výročia založenia Dobrovoľnej požiarnej ochrany v Jelšave obdržal vyznamenanie za príkladnú prácu v tomto dobrovoľnom zbere. V roku 1998 pri príležitosti 125. Výročia vzniku tejto organizácie vydáva vo forme brožúry históriu DVPZ v Jelšave. Pri tejto príležitosti obdržal vyznamenanie za 10-ročnú vernosť. Dňa 13.03.1999 pri príležitosti osláv 70. výročia založenia MO MS v Jelšave mu ústredie MS v Martine udelilo Ďakovný list. Je organizátorom mnohých kultúrnych podujatí v spolupráci s referátom kultúry v Jelšave. V súčasnosti pôsobí vo funkcii technika požiarnej ochrany mesta Jelšava v hodnosti mladší technik.

Dielo:

Zrkadlo DVPZ Jelšava. In: Požiarnik. - Roč. 74 (5.05.1997), s. ?

Jelšava bilancovala. In: Požiarnik.- Roč. 75, č. 5 (5.05.1998), s. 7. 1 foto.

Kružok mladých požiarnikov. In: Požiarnik. - Roč. 75, č. 5 (5.05.1998), s. 19. 1 foto.

125 rokov Dobrovoľného požiarného zboru v Jelšave. In: Požiarnik. - Roč.75, č.11 (november1998), s. 6.

Dobrovoľný požiarny zbor Jelšava. In: Požiarnik. - Roč.76, č.3 (1999), s. 6 a 7.

Dobrovoľný požiarny zbor v Jelšave má 125 rokov. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 76, č. 1 (1999), s. 9. 2 foto.

DVPZ v Jelšave. - In: Požiarnik. - Roč. 76, č. 3 (marec) 1999, s. 6 - 7.

125 rokov DVPZ v Jelšave. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 10(14), č. 1 (5.01.1999), s. 9. 1 foto.

Revúca súťaž Muráň. - In: Požiarnik. - Roč. ?, č. 6 (júl 2000), s. ?

Ocenený pochvalným uznaním.

Jiří Papež

Narodený dňa 20. 9. 1963 v Revúcej. Člen prípravného výboru a zakladateľ MO MS v Jelšave. Pôsobil ako herec a režisér v divadle v Revúcej. V roku 1995 založil divadelný súbor Úsmev v Jelšave. V roku 1987 v Revúcej tvorili ochotnícke divadelné súbory, v ktorých pracovala mládež, takmer základ divadla. V tomto roku za režijným stolom vedľa Jána Grešku a Evy Blahovej pribudol aj Jiří Papež, donedávna aktívny člen súboru Prvého slovenského gymnázia. Účinkoval aj v iných súboroch. Nastúpil pracovať do závodného klubu ROH v LTZ Revúca 1981. S členmi Divadielka poézie Jána Brocku pripravil hudobno-

dramatické pásmo so zameraním na život a dielo Johna Lennona pod názvom "Sme všetci súčasťou oblohy". Premiéra sa uskutočnila dňa 5. 2. 1987 a prvá rep-
ríza dňa 3. 3. 1987 na diskotéke pre učňovskú mládež.

Pod režijnou taktovkou Jirka Papeža sa odohrali v Revúcej tieto prestavenia:

26. 6. 1987 Lubomír Feldek: Pod' sa so mnou hrať. Réžia J. Papež. Detský di-
vadelný súbor Hviezdička. ZK ROH LTZ Revúca
5. 11. 1987 Anton Pavlovič Čechov: Pytačky. Réžia: J. Papež.
16. 1. 1988 Lubomír Feldek: Jánošík podľa Vivaldiho - pod názvom Jánošík
žije, chyťte ho!. Divadelný súbor Majafor pri Závodnom klube
ROH LTZ v Revúcej.
19. 2. 1988 Estráda K babce pre kapce.
28. 11. 1988 Voskovec - Werich: Mieru mier. Réžia J. Papež. Divadelný súbor
Martina Kukučina ZK ROH LTZ v Revúcej.
28. 11. 1988 A. Nikolajevič Ostrovskij: Vlci a ovce. Réžia J. Papež. Divadelný
súbor Majafor. Stredné odborné učilište textilné. Závodný klub
ROH LTZ v Revúcej.
10. 5. 1989 T. Różewicz, J. Papež: Výlet do múzea. Réžia: J. Papež. Divadelný
súbor Predvoj, Stredné odborné učilište textilné v Revúcej.
Kukučinova Revúca XVI. Ročník krajskej súťaže amatérskych di-
viadiel kategórie C v dňoch 17. - 19. 5. 1989
J. Voskovec - J. Werich: Mieru mier. Réžia: J. Papež.

V roku 1994 sa J. Papež stáva riadnym členom prípravného výboru Matice slo-
venskej v Jelšave. Zakladá divadelný súbor Úsmev. V novembri 1995 v dome
kultúry v Jelšave mal tento súbor premiéru. V decembri pri príležitosti príchodu
Mikuláša spoločne s miestnou vojenskou posádkou a referátom kultúry pripravil
pán J. Papež pre deti pestrú estrádu. Pri príležitosti osláv 70. výročia založenia
MO MS obdržal pochvalné uznanie.

(Čerpané z knihy Dušana Dubovského: Z histórie Revúcej a ochotníckeho divad-
la. Revúca 1996, s. 198, 199, 221 a archívu autora knihy o MO MS v Jelšave).

Marta a Emil Matrkovci

Pani Marta Matrková narodená dňa 27. 11. 1934, pán Emil Matrka naro-
dený dňa 19. 10. 1934. U tejto rodiny sme sa vo svojich začiatkoch schádzali. Tu
sme našli svoju strechu, ochranu i radu. Pri oslavách 70. výročia trvania MO MS
obdržali pochvalné uznanie.

Dušan Gacko

Narodený dňa 14. 5. 1956. Vyrastal bez otca. Základné vzdelanie dostal v
Jelšave. Je vyučený strojní zámocník. Dnes pracuje ako strojnódca v Sloven-
ských magnezitových závodoch, a. s. Jelšava na úseku expedície. V roku 1994
uzavrel manželstvo s Marikou Barkiovou. Spoločne majú dvoch synov Stana a
Mariána. Už v mladosti sa v ňom prejavili sklony k folklóru a ku kultúrnej činnos-
ti. Tancoval jako sólista v tanečnom ľudovom súbore Magnezitár. Organizoval a
nie raz i viedol diskotéky ako DJ. Už tu ho lákali živé reportáže. Vyvrcholením
jeho snahy o čo najdokonalejšiu reportáž bola účasť na celoslovenskej súťaži
amatérskeho zvukového záznamu s medzinárodnou účasťou, kde v rokoch
1992/93 obsadil prvé miesto spoločne so synom Stanislavom a Jaroslavom Králi-
kom z Trutnova. (ČR). Jako reportér viedol rôzne kultúrne podujatia a to i v rámci

celého Gemera, jako například Roma Gemer a iné. V roku 1994 sa stal spoluzakladateľom prípravného výboru MO MS v Jelšave a následne v roku 1995 i zakladateľom MO MS. V rokoch 1995/96 bol predsedom MO MS v zastúpení a za čas i tajomníkom MO MS. V roku 1996 sa v mesiaci apríl zúčastnil s členmi MO MS celonárodnej súťaže amatérskeho zvukového záznamu AZZ 96 v Tvrdošíne. V súťaži rozhovory - reportáže obsadili druhé a tretie miesto. Vo fonorally medzi dvanástimi kolektívami obsadili siedme miesto. Je zakladateľom fonoklubu a klubu Dupemix, ktoré sa v roku 1995 stali súčasťou MO MS. Je zakladateľom cyklistického oddielu pri SMZ, a. s. Jelšava. Propagátorom cyklistiky v Muránskej doline. Je autorom vôbec prvého bulletinu "Spravodaja" o cyklistike v Muránskej doline. Navrhovateľ, spoluorganizátor a aktér prvého ročníka cyklistických pretekov v Muránskej doline. Dlhé roky pôsobil ako dobrovoľník v požiarnom zbore v Jelšave.

Dopisovateľská činnosť:

- Deti nezabudli. In: Zora Gemera. - Roč. 43, č. ? (25.05.1993), s.?
- Matica slovenská v Jelšave. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. ? (11.4.1995), s. 4.
- Prebudené aktivity v Jelšave. In: Zora Gemera. - Roč.44, č.?(3.5.1994), s. 4.
- Rómsky spev znel Gemerom. In: Zora Gemera. - Roč. 43, č.?(18.11.1994), s. 3.
- Úspešní fonoamatéri z Jelšavy. In: Zora Gemera. - Roč. 43, č.?(4.11.1994), s. 3.
- Matičiarci informujú, pozývajú. In: Jelšavan : Mesačník mesta Jelšava. - Roč. 1, č. 4 (1996), s. 3.
- Armáda nezabudla. - In: Jelšavan : Mesačník mesta Jelšava. - Roč.1, č.12 (1996), s. 3.
- Matica informuje. In: Jelšavan : Mesačník mesta Jelšava. - Roč. 3, č. 5 (máj 1998), s. 2.
- Tvrdá realita Tvrdošína. - In: Jelšavan : Mesačník mesta Jelšava. - Roč. 1, č. 6 (1996), s. 3.
- Behom k srdcu (titulná strana). In: Jelšavan : Mesačník mesta Jelšava. - Roč. 2, č. 7 (júl 1997).
- Mäkká tvrdá realita Tvrdošína. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 11, č. 22 (1996), s. 10.
- Po roku v Jelšave. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 11, č. 7 (11.06.1996), s. 23.
- Odbory informujú. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 8(12), č. 34 (26.08.1996), s. 11.
- Športovci z Revúcej. In: Slovenské národné noviny. - Roč. 8(12), č. 34 (26.08.1997), s. 9.

O ňom:

- Ako vzniká fonoklub. In: Rozhlas a televízia. - Roč. ?, č. ? (1993), s. ?.
- ĎURIŠ: Jelšavskí magnezitári zakladajú cykloklub. In: Gemerský denník. - Roč. 1, č. 193, (23.11.1999), s. 8.
- Magnezitári v peletóne. - In: Revúcke listy. - Roč. 9, č. ? (september 2000), s. 10.
- Cyklistika. In: Jelšavan : Mesačník mesta Jelšava. - Roč. ?, č. 9 (september 2000), s. 4.
- Jelšavčania propagujú cyklistiku. In: Gemerský denník.- Roč. 2, č. 190 (17. 08. 2000), s. 16.

Pri oslavách 70. výročia MO MS obdržal pochvalné uznanie.

Ladislav Berki

Je členom MO MS od jej založenia. Spoluorganizátor rôznych podujatí od založenia MO je jeho hlavným kontrolórom. Pri oslavách 70. výročia MO MS obdržal pochvalné uznanie.

Ďakovné listy:

Peter Haluška	Prvý predseda MO MS v roku 1995.
Stanislav Haluška	Druhý predseda MO MS v rokoch 1995/96. Povoláním farár. V súčasnosti pôsobí v Slovenskej Ľupči.
Ivan Ištók	Spoluzakladateľ prípravného výboru, jeho člen. Zakladateľ MO MS, člen výboru MO MS. Pôsobí v športovom klube Kick-boxu.

Dielo:

Kick-box. In: Jelšavan : Mesačník mesta Jelšava. - Roč. 4, č. 6 (1999), s. 4.

Gabriela Hencelová

Narodená dňa 29. 10. 1976 v Banskej Bystrici. V súčasnosti žije v Lubeníku. Už na SOU SZSD v Revúcej sa prejavila ako dobrá recitátorka a poetka. Založila školský časopis MY, ktorého bola do roku 1995 redaktorkou. V roku 1995 získala školskú cenu za vlastnú tvorbu, bola víťazkou okresného kola súťaže v rétorike v rámci VIII. Štúrovho Zvolena v roku 1994. V tom istom roku na celo-slovenskej súťaži v rétorike obsadila druhé miesto. Od roku 1997 diaľkovo študuje na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde študuje odbor katechetika. V roku 1994 až 1996 bola členkou MO MS v Jelšave, členkou divadelného súboru Úsmev v Jelšave.

Dielo:

Za neveru nevera : Príbeh našej lásky. In: Slovenka. - Roč.?, č. 35 (1994), s.?
Básne. In: Smena na nedeľu. - Roč. 29 (48), č. 14 (6.04.1995), s.22. - Tri krátke básne.
Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč. 29 (48), č. 8 (23.02.1995), s. 12.
Vernisáž Gabriely Hencelovej. In: Smena na nedeľu.- Roč. 29 (48), č. 29 (20. 07. 1995), s. 12. - Päť básní bez názvu.
Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč. 29 (48), č. 35 (31.08.1995), s. 12. - Báseň.
Nešikovná. In: Smena na nedeľu. - Roč. 29 (48), č. 42 (18.10.1995), s. 25. - Báseň.
Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč.29 (48), č. 48 (29.11.1995), s. 25. - Báseň.
Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč. 29 (48), č. 50 (13.12.1995), s. 25. - Dve básne.

Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč. 30(49), č. 2 (10.01.1996), s. 21. - Báseň.
Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč. 30(49), č. 4 (24.01.1996), s. 21. - Báseň.
Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč. 30(49), č. 10 (6.03.1996), s. 21. - Báseň.
Bez názvu. In: Smena na nedeľu. - Roč. 30(49), č. 31 (1.08.1996), s. 21. - Báseň.

V Smene na nedeľu uverejňovala básne v rámci Literárneho ateliéru, ktorý viedol po číslo 35 (1995) prof. PhDr. Jozef Mistrik, DrSc. V čísle 42 (1995) Literárny ateliér viedol Braňo Hockel.

Náklonnosť, cit, harmónia. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 2 (8.10.1995), s. 3. - Príspevok k rozhovoru s Maťom Ďurindom.

Faktor smiechu. Stárnutie. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 37 (12.09.1995), s. 6.

Tolerancia a intolerancia. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 39 (26.09.1995), s. 2 a 7. - Úvaha.

Bez názvu. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 42 (17.10.1995), s. 3. - Tri básne.

Koho ľúbim. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 47 (21.11.1995), s. 3. - Báseň.

Mladí sa vedia baviť... In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 48 (28.11.1995), s. 3. - Reportáž.

Nešikovná. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 51 - 52 (19.12.1995), s. 4. - Báseň.

Vianoce, vianoce. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 51 - 52 (19.12.1995), s. 5. - Zamyslenie.

Rozprávka pre dospelých. In: Zora Gemera. - Roč. 44, č. 51 - 52 (19.12.1995), s. 11.

Bez názvu. In: Zora Gemera. - Roč. 45, č. 4 (23.01.1996), s. 3. - Dve básne.

Na Gemi nezaostávajú. In: Zora Gemera. - Roč. 45, č. 21 (21.05.1996), s. 3. - Reportáž.

List. In: Zora Gemera. - Roč. 45, č. 23 (4.06.1996), s. 3. - Báseň.

Deti a láska. In: Zora Gemera. - Roč. 45, č. 25 (18.06.1996), s. 3. - Úvaha.

Milujúca. Hlas srdca. In: Zora Gemera. - Roč. 45, č. 27 (2.07.1996), s. 3. - Dve básne.

Bez názvu. In: Zora Gemera. - Roč. 45, č. 28 (9.07.1996), s. 3. Báseň.

Ja...? In: Zora Gemera. - Roč. 45, č. 30 (23.07.1996), s. 3.

Zlocha v Revúcej. In: Zora Gemera. - Roč. 46, č. ? (7.01.1997), s. 2. - Článok.

"Ži a nechaj žiť" In: Zora Gemera. - Roč. 46, č. 11 (18.03.1997), s. 4. - Rozhovor s hercom Romanom Groszmannom.

Arogancia šoféra autobusu. In: Zora Gemera. - Roč. 46, č. 12 (18.03.1997), s. 4.

Bez názvu. In: Vulkán : Literárno-výtvarný mesačník začínajúcich autorov. - Roč. 2, č. 5 (máj 1999), s.3 - 4. - Básne.

Spevokol cirkevného zboru z Budína spríjemnil advent veriacich. In: Revúcke listy. - Roč. 7, č. 1 (január 1998), s. 3. - Článok.

Ocenenia:

1994 Rétorika. Celoslovenské kolo VIII. Štúrov Zvolen. 2. miesto v III. kategórii.

1995 Regionálne kolo IX. Štúrov Zvolen.3. miesto.

1996 Celoslovenské kolo X. Štúrov Zvolen. Kategória dospelých 3. miesto.-

1997 Kellnerova Poloma. 2. ročník. 3.miesto v prednese poézie.

1995 Hviezdoslavov Kubín . Okresné kolo 1. miesto

1995 Vansovej Lomnička. Okresné kolo 1. miesto.

Margita Hencelová

Rodená Čižmárová. Narodila sa dňa 3. 1. 1946 v obci Gemerský Sad. Od roku 1981 je na invalidnom dôchodku. Úradníčka. Pracovala tiež ako učiteľka v materskej škole v Sučanoch. Bola vedúcou miestnej ľudovej knižnice v Sučanoch i v obci Cvál'ová. V roku 1992 sa presťahovala so svojou rodinkou do Lubeníka. V roku 1995 sa stala členkou výboru MO MS a zároveň aj tajomníčkou. V roku 1996 pre zdravotné problémy (operácia zraku) sa vzdala i členstva v MO MS. Dnes sa stala našou poradkyňou v oblasti kultúrnej.

Alexander Turčáni

Narodený v roku 1926 v Jelšave. Študoval v Rožňave ekonomiku. Časom získal učiteľský dekrét a postupne pôsobil ako učiteľ v Jelšavskej Teplici, v Hucíne, Revúčke, Gemerskom Sade, Licinciach a Jelšave. Hrával na husliach a bol dobrý šachista. Žije v Košiciach s bratom Ondrejom.

Ladislav Turčáni

Narodený v roku 1929 v Jelšave, zomrel v roku 1998 v Rožňave. Vyučil sa za obchodníka u miestneho žida Kaufmanna. Ladislav mal od mladi, ako jeho brat, hudobný talent. Súkromne sa učil hrať na klavír a harmónium. V roku 1950 pracoval ako hudobný a kultúrny referent vo Vysokých Tatrách. Tu zotrval 7 rokov. Po úraze chrčtice ešte rok - dva pôsobil ako hudobník v Grand hoteli v Tatrách. Po návratení do Jelšavy pôsobil ako vychovávateľ na Strednej poľnohospodárskej škole. Po zrušení tejto školy pracoval na rôznych miestach. Svojou hrou na klavíri a harmóniu nie raz obohatil rôzne kultúrne akcie v Jelšave. Ako 64 ročný odchádza do domu dôchodcov v Rožňave, kde v roku 1998 zomiera.

Ondrej Turčáni

Najstarší z troch bratov a najslávnejší. Narodený dňa 1. 1. 1922 v Jelšave. Základné vzdelanie získal v Jelšave, kde vychodil i štyri mešťianky. Istý čas pracoval v Zlíne v Baťových závodoch. V roku 1938 po Viedenskej arbitráži sa musel vrátiť do Jelšavy. Istý čas potom pracoval v potravinách v Ózde. Ako 18-ročný išiel pracovať do dielne reklamného maliara v Pešti, kde po pracovnej dobe navštevoval súkromnú maliarsku školu u vysokoškolského profesora Aurela Bernáta. Takto mohol naplniť svoju lásku k umeleckému maľovaniu. Po druhej svetovej vojne istý čas pracoval v Bratislave, kde pravidelne svojimi kresbami prispieval do časopisu Šibeničky (neskôr Roháč). Pre nemoc otca a po odobratí živnosti (1948) sa musel vrátiť do Jelšavy. Ondrej Turčáni naplnil svoju lásku k maľovaniu a k fotografii až vo Východoslovenských železniarňach v Košiciach, kde sa aj so svojou rodinkou presťahoval. Tu sa stal členom fotoklubu DK vo VZŠ. Vo VSŽ pracoval ako maliar - výtvarník. V Dome kultúry VSŽ sa neraz predstavil širokej verejnosti svojimi fotografiami.

Je treba povedať, že Ondrej Turčáni až ako mladý člen zväzu čs. Fotoamatérov získal na 1. Celoslovenskej výstave v roku 1950 IV. cenu. V roku 1952 na III. celoslovenskej výstave tiež IV. Cenu. V roku 1990 pri príležitosti 150. výročia

vynálezu fotografie bol v Dome kultúry v Košiciach sprístupnená výstava jeho fotografií. V rokoch 1988 a 1989 boli jeho práce vybrané na členskú výstavu Domu kultúry v Košiciach. V tomto období mal vystavené svoje práce aj na okresnej súťaži v Košiciach. Po návrate do rodiska pracoval v SMZ Jelšava, kde bol vedúcim fotografického krúžku. Dnes tento čiperný dôchodca v mnohom pomáha MO MS. Často je v Jelšave a neraz nám poradí pri pátraní po starej fotografii z Jelšavy. Dnes žije v Košiciach.

Dielo:

1948 Ježiš modliaci sa na Olivovej hore. Olej na plátne. Obraz sa nachádza v evanjelickom a. v. kostole v Jelšave.

1990 Tatry. Olej.

1991 Krajinka. Olej.

Portrét Miloslava Matrkú. Kresba uhlíkom.

Obrazy sú majetkom rodiny Matrkovcov.

Výstavy:

Výstavy fotografií v rokoch 1950, 1952, 1988, 1989, 1990 v Košiciach. V roku 1995 - fotografie aj obrazy v Revúcej. V roku 1998 fotografie a obrazy Jelšavy. Výstava sa konala pri príležitosti osláv prvej zmienky o Jelšave.

Tento materiál som získal na základe osobnej korešpondencie s pánom Turčánim a tiež na základe osobného stretnutia pri príležitosti spoločnej výstavy v Jelšave.

Vojtech Weiss (Béla Benjamín)

Kníhtlačiar v Jelšave. Narodil sa v roku 1897, zomrel v roku 1944 alebo 1945 asi vo Viedni. Jeho tlačiareň stála podľa pamätníkov tam, kde mal Junga pekáreň. Tlačiareň bola spojená s predajom rôznych doplnkov pre žiakov, tiež časopisov a ponúkal kníhviazačské práce. Tlačiareň, ako sa mi podarilo zistiť podľa rôznych objednávok pre evanjelickú a. v. cirkev v Jelšave, bola v prevádzke od roku 1910 do roku 1944. Vojtech Weiss sa priatelil s Jelšavčanom Júliusom Pozmanom, ktorý bol úradníkom na úrade Štátnych lesov v Jelšave. V roku 1938 prišiel do Jelšavy brat Pozmana, ktorý si zmenil rodné meno na Fonjo. Tento slúžil ako plukovník a bol tiež veliteľom okresnej polície. Práve tento Fonjo prefikaným spôsobom dostal tlačiaru Weissa z plešiveckého geta. V roku 1942 totiž prišla na pretras židovská otázka. V Jelšave už v roku 1938 bolo vyst'ahovaných 6 židovských rodín (24 osôb). Dôvodom bolo to, že údajne nemali domovskú príslušnosť a boli slovenskej národnosti. Medzi rokmi 1942 - 1944 z Jelšavy bolo deportovaných 56 židovských rodín (208 osôb). Vrátilo sa len 50 ľudí. Weiss bol tiež odvečený do plešiveckého geta. V roku 1944 sa do Jelšavy navalilo množstvo deportovaných židov a tu sa vytvorilo stredisko, z ktorého odchádzali na frontové pracoviská a do koncentračných táborov. Priemerne bolo v Jelšave v tomto období 4 000 ľudí. Už spomenutý Fonjo stiahol tlačiaru Weissa z geta v Plešivci pod zámienkou, že je to komunista (čo samozrejme nebola pravda). Takto ho za čas ukrýval v jelšavskej väznici, odtiaľ sa dostal do Budapešti a do Viedne, kde asi v roku 1944 alebo 1945 zomrel. Mal deti - dvojčatá Magdu a Irenu. Iren zomrela v roku 1994 v Auschwitzu. Magda žije v Izraeli (stav k roku 2 000). Dcéra Margó narodená v roku 1920 v Jelšave zomrela v roku 1993 v Košiciach. Bola vydatá za Eugena Schreiberu, pôvodom z Jelšavy. Syn Mikuláš Weiss sa

narodil v roku 1914 v Jelšave. V roku 2 000 ešte žil v Izraeli. V rodisku navštevoval židovskú školu a zároveň sa u otca učil remeslu. V roku 1936 narukoval na vojenskú základnú službu do Rimavskej Soboty k pešiakom. Tu zároveň pracoval aj ako knihár a litograf. Vojenskú službu ukončil 10. 11. 1938, keď do Jelšavy prišli Maďari. Viedenským diktátom z 2. 11. bola Jelšava začlenená do Maďarmi okupovanej časti Slovenska. Ako poloostrov bola chotárom vysunutá na sever slovenského etnika. Okrem juhu stratila kontakt so všetkými smermi. Samotná situácia ukázala, že omnoho väčšiu váhu mal záujem maďarského kapitálu v magnezitke, jako úradná štatistika roku 1910 a politické udalosti v roku 1938 v Jelšave. Potvrďuje to aj fakt, že na jednom mieste Dúbravy zašla nová hranica za skutočnú hranicu mesta. V predvečer 10. 11. 1938 obsadilo maďarské vojsko Jelšavu. Vojnové udalosti veľmi ovplyvnili náladu a myslenie ľudí. V jeseni roku 1939 bolo do Jelšavy presťahovaných množstvo poľských vojakov - utečencov po útoku Hitlera na Poľsko. Dňa 15. 8. 1939 bol Mikuláš Weiss povolaný do maďarskej armády a slúžil práve u Poliakov ako strážnik. Nezniesol pohľad na tyranie a utrpenie ľudí, a tak v decembri 1939 sa vysťahoval do Izraela. Po mnohých nebezpečenstvách došla jeho loď vo februári 1940 do Izraela, kde žije dodnes.

Ako sa mi podarilo zistiť z materiálov Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach, Vojtech Weiss vydal tieto materiály:

ROK 1922

A Jolsvai hitelintézet részvénytársaság alapszabályai (Stanovy Jelšavského úverného družstva, účastinnej spoločnosti. 19 strán.

ROK 1925

V tomto roku sa Ústav pre hluchonemých a slepých v Jelšave rozhodol vydávať svoj vlastný časopis s názvom „Pod Muráňom“, s podnázvom Časopis hluchonemých detí jelšavského ústavu. Prvé číslo vyšlo dňa 25.1.1925 tlačou Vojtecha Weisza v Jelšave. Žiaľ, zo šiestich čísel bolo v Jelšave vydané len prvé číslo.

ROK 1930

V tomto roku boli v tejto tlačiarmi vydané dve ministerské školské predpisy v maďarskej reči. Bibliografia uvádza ich presné názvy. Majú po 70 strán. Nachádzajú sa v Univerzitnej knižnici v Bratislave pod signatúrou 21 B 719, B 720.

ROK 1934

Bol vydaný Školský poriadok meštianskej školy a jednoročného kurzu v Jelšave.

ROK 1934

V tomto roku vydal niekoľko letákov pre rôzne kultúrne podujatia, ktoré sa konali v Jelšave. Tiež vydal fotografiu Jelšavy, na ktorej je budova Tatrabanky, kde v hornej časti mala svoje sídlo v tomto roku Matica slovenská v Jelšave.

ROK 1935

A Bócher titka. Regény a XII századból. (Bócherovo tajomstvo. Román z 12. storočia.) Náklad Zsidó Ujság. 16 strán.

ROK 1938

Na základe požiadavky jelšavského katolíckeho farára P. Rusa vydal malú knižku pod názvom Paberky z mesta Jelšava.

Poznámka: Časopis, školský poriadok, fotografia, publikácia Paberky z mesta Jelšavy sa nachádzajú v archíve autora.

Evanjelický a. v. kultúrny spolok v Jelšave

Pri svojom pátraní po dejinách Matice slovenskej v Jelšave som mal šťastie., Nielenže som vďaka archívu Matice slovenskej v Martine našiel mnoho dokladov o činnosti MO MS v Jelšave, ale objavil som i materiál o Ženskom spolku a tiež materiál o evanjelickom a. v. kultúrnom spolku v našom meste. Oba tieto materiály majú pre samotné kultúrne dianie, pre hľadanie podkladov a dôkazov o kultúrnom dianí v Jelšave nesmiernu cenu. Keďže kultúrny spolok má priamy vzťah i k MO MS v Jelšave prinášam aspoň časť (výpis) z tohto spolku.

Ustanovujúce valné zasadanie sa konalo dňa 24. 1. 1937 o 15,00 hodine. Úradne ohlásená schôdzka bola pánom Jánom Červeňákom, ktorý otvoril zasadanie a zároveň požiadal evanjelického a. v. farára v Jelšave pána Jána Chalupku vedením zasadania. Zapisovateľom bol Imrich. Lackner. Za overovateľov zápisnice boli požiadaní páni Ján Gerec a Samuel Polomský. Prítomní boli: z úradu p. Kom. Pol. Správy Mikuláš Kell' o z Revúcej, vedúci notár A. Mikla z Jelšavy a podpísaní na prezenčnej listine. Na požiadanie prítomných pán Ján Gerec doslovné prečítal osnovy stanov, ktoré boli prijaté. Do osemčlennej komisie boli prijatí: O. Turčáni, člen MO MS v Jelšave, Ján Rojček, povolaním obuvník, Urbániková, nar. v roku 1925, členka MO MS, Július Tomka, obchodník, E. Krištofik, garbiar, člen MO MS, Ján Kováč ml., Ľudovít Mikuláš, čižmár, O. Hajster, mäsiar. Čestným predsedom sa stal evanjelický farár pán Ján Chalupka. Predsedom Ján Červeňák, podpredsedom E. Krištofik, člen MO MS, tajomníkom I. Lackner, pokladníkom S. Polomský, účtovníkom J. Gerec, člen MO MS, hospodárom O. Turčáni, člen MO MS, knihovníkom G. Mikuláš, člen MO MS, zapisovateľ G. Kenyereš. Do výboru boli zvolení: Ilona Besedová, Mikoš Ugler, Ľudovít Mikuláš, Ľudovít Kenyereš, Ľudovít Belica, Ondrej Švec.

Členovia (len v roku založenia): Tavasy, od roku 1923 do roku 1953 veliteľ Dobrovoľného požiarného zboru v Jelšave, G. Kenyereš, Gočaltovský, Rojček, Remeník, O. Lukáč, S. Ždanský, Cubo, Gajdoš, Tomázy, G. Kováč a Urbaniková. Ďalej J. Rojček, K. Burghart, O. Beseda, G. Mazuch, J. lehotský, Polomský.

Ako sa mi podarilo zistiť poväčšinou to boli remeselníci kožiarskeho a obuvníckeho cechu.

Akú trvácnosť mal tento spolok, o ktorom sa nezmieňuje ani miestna kronika, môžeme len predpokladať. Keďže Jelšava po Viedenskej arbitráži pripadla Maďarsku, myslíme si, že práve táto udalosť ukončila činnosť tohto spolku. Dňa 15. 4. 1938 ešte spolok pracuje čoho dôkazom je schválenie stanov Krajským úradom v Bratislave (čís. 175.583/8-1937) zo dňa 15. 4. 1938. Pre zaujímavosť uvedieme časť stanov tohto spolku:

§ 2 Rokovacia reč: Rokovacia reč spolku je slovenská a maďarská (už tu dvojjazyčnosť)

§ 4 Prostriedky: Spolok dosahuje svoj cieľ usporiadaním prednášok, divadelných predstavení, zábavných večierkov, obstarávaním časopisov, novín, kníh a založením spolčkovej knižnice

Stanovy obsahujú 14 bodov. Škoda, že sa doposiaľ nenašlo nič o ďalšom osude tohto spolku, ktorý sa, ako to vidieť zo zápisu, spoločne s MO MS podieľali na kultúrnom dianí v Jelšave.

Na základe osobnej korešpondencie s pánom Yakov Jakubovičom z Izraela ohľadom židovskej otázky v Jelšave sa mi podarilo zistiť, že zapisovateľ tohoto

spolku Imrich Lackner zachránil ľudí pred koncentračným táborom, Toto dokumentuje kópia prehlásenia z roku 1946, ktorú prikladám. (Pozri prílohy).

Ústav pre hluchonemých v Jelšave

Keďže mnohí členovia MO MS boli učiteľmi v ústave a keďže práve odtiaľto vzbĺkol plameň matičnej činnosti v našom mestečku, pokladám si za povinnosť aspoň v stručnosti uviesť dejiny tohto ústavu. Žiaľ i po dvoch rokoch pátrania po materiáloch o tomto ústave mám len malú stopu, časť tohto celku. Preto nech čitateľ prepáči neúplnosť a chýbajúce údaje, najmä z posledných rokov.

Ústav pre hluchonemých v Jelšave bol založený v roku 1901. Podnet na založenie dali prípravy na 100. výročie založenia prvého ústavu pre hluchonemých v Uhorsku vo Vacove, ktorý vznikol zásluhou filantropa Andreja Chazára v roku 1802. Narodil sa v Joviciah pri Rožňave 2. 7. 1745. Mestské zastupiteľstvo na svojom zasadnutí dňa 16. 3. 1901 založilo ústav pre hluchonemých a slepých v Jelšave na pamiatku Andreja Chazára, gemerského rodáka. Pre účely nového ústavu mesto adaptovalo budovu kasárne a zaviazalo sa, že sa bude starať o vykurovanie, osvetľovanie a čistenie ústavných miestností, a že poskytne byt riaditeľovi Mesto Jelšava zaručilo novému ústavu značnú podporu: šesť rokov po 1500 korún, ďalej po 1000 korún ročne. Dňa 15. 10. 1901 sa začalo vyučovať v jednej triede s ôsmimi žiakmi v bývalej kasárni, neskôr Štátnej ľudovej školy - meštianskej školy a dnes je to budova osobitnej školy. Prvým riaditeľom bol Ján Nécsey, dovtedajší profesor Ústavu pre hluchonemých vo Vacove.

Rozvoj ústavu dokumentujú tieto údaje:

1919/20	14 žiakov	2 učitelia	2 triedy
1920/21	41 žiakov	4 učitelia	4 triedy
1921/22	54 žiakov	6 učiteľov	5 tried
1922/23	86 žiakov	8 učiteľov	7 tried
1923/24	84 žiakov	8 učiteľov	7 tried
1924/25	74 žiakov	8 učiteľov	7 tried

Uhorský štát platil len osobné potreby zboru učiteľstva. Náklad na ošetrovanie a ošatenie chovancov bolo potrebné hradit' z verejných dobročinných akcií. Toto sa ústavu dosť dobre darilo a časom nadobudol na predvojnové pomery slušný majetok - viac ako 23 000 korún.

Ústav mal spočiatku len jednu triedu. Ročne pribúdalo po jednej triede. V školskom roku 1907/8 mal najvyšší počet žiakov pred prevratom - 62. Maďarská výročná správa tento rok nazvala zlatým vekom ústavu jelšavského. Nad tento počet žiakov sa ústav do roku 1918 nedostal. Rozvoju ústavu napomáhali propagačné prednášky riaditeľa a učiteľov ústavu. Najmä na učiteľských konferenciách a schôdzkach s praktickými ukázkami vyučovania. Súčasne sa podávali aj v tlači informácie o prijatí a pobyte detí v ústave.(napr. v týždenníku Murányvölgye, Sajó-Vidék, Rozsnyói Híradó). Po odchode riaditeľa Nécseyho do Kremnice v roku 1905 bol vymenovaný za riaditeľa Arpád Markovič, zásluhou ktorého bol ústav vybavený učebnými pomôckami. Maďarský zákon z roku 1901-XXI, ktorý

vyhlasuje chudobných chovancov Ústavu pre hluchonemých za opustených, uľahčil udržiavanie ústavu.

V školskom roku 1907/8 bol tento ústav na výstave v Londýne vyznamenaný zlatou medailou a diplomom za úspechy na poli školstva a kultúry. Od školského roku 1909/10 sa v ústave žiaci v rámci kurzov domácich remesiel priúčali košíkárstvu a keľárstvu a tiež predajom svojich výrobkov, čím získavali prostriedky na rozvoj ústavu. V roku 1910 Abovská župa zriadila štipendium pre jedného hluchonemého žiaka príslušného do tejto župy. Propagačná prednáška riaditeľa Markoviča v Prešove zapôsobila na úrady tak, že sa pričínili o pravidelné umiestňovanie detí do jelšavského ústavu. V školskom roku 1913 - 1914 otvorili aj triedu pokračovacej školy s 10 žiakmi. Bola to vlastne pokračovacia škola remeselnícka, na ktorej sa vzdelávali 4 hodiny týždenne. Tu vyučovali členovia učiteľského zboru bezplatne: Arpád Markovič, Karol Piroška, Juraj Rieger a Alexander Solymos. Piroška Juraj bol v septembri 1914 na podnet ministra preložený na podobný ústav do Debrecína v Maďarsku. Dňa 22. 12. 1912 zverejnil článok o ochotníckom spolku v Jelšave (In: Murányvölgye : Szépirodalmi, társadalmi és közgazdasági hetilap. - Roč. 2, č. 51 (22.12.1912), s.?). O tom, že učitelia ústavu požívali u miestneho obyvateľstva úctu svedčí i fakt, že učiteľ tohto ústavu Zoltán Juhász sa dňa 27. 6. 1912 oženil s Editou Remeníkovou.

V školskom roku 1913/14 sa ústav dočkal vlastnej samostatnej budovy. Mesto darovalo pozemok na vybudovanie ústavu na Panskej ulici (dnes Jesenského ulica). Nový ústav sa začal stavať v máji 1913. Budova bola dokončená v decembri 1913. Vyučovať sa začalo v novostavbe dňa 3. 1. 1914. Tento ústav mal kapacitu 100 žiakov. Mal osem tried. Okrem bytu pre riaditeľa a školníka sa v novej budove nachádzalo 15 miestností. Na samom vrchu bola malá divadelná sála.

Riaditeľ Markovics bol preložený do Užhorodu a jeho nástupcom sa stal Alojz Scholtz. Po vypuknutí prvej svetovej vojny bol ústav zabraný pre vojenské účely. Bola tu zriadená vojenská nemocnica Červeného kríža a dva roky sa vôbec nevyučovalo. V ďalších dvoch rokoch sa vyučovalo len v obmedzenej miere. Nedbalé zaobchádzanie s budovou a v dôsledku použitia nekvalitného stavebného materiálu, ako aj nedoriešenie vlastníckeho vzťahu - boli v ďalšom období príčinou mnohých nedorozumení medzi ústavom, mestom a vyššími orgánmi štátnej správy.

Po riaditeľovi Scholtzovi bol za riaditeľa ustanovený Štefan Emmer, ktorý však spolu s učiteľmi Riegrom, Juhászom a Miškezom vykonávali aj vojenskú službu. V roku 1917 riaditeľ Emmer padol ako práporčík na talianskom fronte a za jeho zástupcu bol vymenovaný Juraj Rieger. Tento vykonával funkciu riaditeľa a zároveň vykonával aj vojenskú službu. Ústav mal v roku 1917 4 triedy. Začiatkom školského roku 1917/18 mal 40 detí, koncom roku len 33 detí. V školskom roku 1918/19 sa vyučovalo len do konca apríla v 5 triedach, lebo neboli prostriedky na vydržiavanie ústavu. Ústav si už v roku 1918 musel požičať. Dĺžobu zaplatili po prevrate čs. Školské úrady. Učiteľský zbor okrem Kiškeyho ovládal len maďarský jazyk, preto dňa 14. 9. 1919 po úradnej návšteve komisie (E. Rosol, inštruktor soc. starostlivosti z Bratislavy, J. Uram, školský inšpektor z Rimavskej Soboty a J. Habányi, starosta Jelšavy) boli okrem K. Miškeyho z čs. štátnych služieb prepustení.

Ako som už uviedol ústav navštívila dňa 14. 9. 1919 komisia Ministerstva školstva a národnej osvety a Ministerstva sociálnej starostlivosti, Školského inšpektora v Rimavskej Soboty a mesta Jelšavy, ktorá prevzala ústav do československej

správy. Z učiteľov ostal učiť iba už spomenutý Karol Miškey, ktorý ovládal slovenský jazyk a ostatných učiteľov dali k dispozícii vláde v Budapešti. Miškeyho poverili dočasným správcovstvom a prípravou nového vyučovacieho obdobia so slovenským vyučovacím jazykom. Pre žiakov, ktorých rodičia si želali, aby pokračovali vo vyučovaní v maďarskom jazyku, zriadili pobočnú triedu. Pre vzdelanie žiakov - absolventov ústavu a dospelých sluchovo postihnutých zriadili pri ústave knižnicu, ktorá slúžila poučeniu i zábave.

Za riaditeľa ústavu bol ustanovený odborný učiteľ na Zemskom ústave hluchonemých v Lipníku Hubert Smolka. Tento prevzal ústav dňa 1. 12. 1919. K. Miškey ostal učiť ako odborný učiteľ. Ústav sa pod československou správou postupne vyvíjal. V školskom roku 1922/23 mal sedem tried a 86 žiakov, avšak v roku 1935/36 mal osem tried a 91 žiakov. Ústav sa nedočkal vlastného internátu. Deti boli umiestnené v rodinách miestnych remeselníkov za mesačný poplatok 150 korún. V roku 1924 bol riaditeľom G. Šlajs, učiteľmi Ján Janko, Gejza Šterba, J. Dobrovolský, náboženstvo vyučoval evanjelický a. v. farár Ján Chalupka. Veľkou nevýhodou ústavu bolo, že mal odľahlú polohu a Jelšava mala veľmi zlé dopravné spojenie. Priemerná vzdialenosť ústavu od domova žiakov bola 312 km. Rodičia neradi dávali svoje deti do jelšavského ústavu. I učitelia sa snažili o preloženie do iných ústavov. Dôsledkom toho bolo, že do Jelšavy sa hlásili len deti, ktoré neboli prijaté do iných ústavov. Preto polovica detí, boli deti s nižším IQ. Zaostávali až tri roky za ostatnými v rozumovom vývine. V roku 1938 bol riaditeľ Hubert Smolka penzionovaný a za nového riaditeľa bol menovaný Jozef Hašek, odborný učiteľ ústavu. Po Viedenskej arbitráži Jelšavu okupovali Maďari a ústav v roku 1939 zanikol.

Ako sa mi podarilo zistiť ústav v roku 1925 vydával svoj vlastný časopis. Jeho prvé číslo vytlačil už spomenutý jelšavský tlačiar Weisz. Bolo vydaných 6 čísiel avšak prvé číslo dvakrát. Raz vyšlo tlačou Vojtecha Weisza a raz kvalitnejšou tlačou F. Klimeša v Liptovskom sv. Mikuláši. Tento tlačiar vydal aj ďalších päť čísiel. Časopis mal názov Pod Muráňom s podnázvom Časopis hluchonemých detí jelšavského ústavu. Zodpovedným redaktorom časopisu bol Hubert Smolka, riaditeľ ústavu a zároveň zakladateľ prípravného výboru a MO MS v Jelšave.

Ako sa mi podarilo zistiť z radov matičiarov v ústave pôsobili:

Hubert Smolka	zakladajúci člen MO MS v roku 1928
Jozef Hron	člen výboru MO MS v roku 1928
Jozef Hašek	člen výboru MO MS, pokladní
Ondrej Zemančík	zakladateľ prípravného výboru, MO MS v roku 1928, predseda miestnej základne Osvety

V jelšavskom Ústave do roku 1931 pôsobili títo učitelia:

Meno	Školský rok	Počet rokov
K. Miškey	1914/15-1925/26	12
H. Smolka	1919, 1919/20 (riaditeľ)	13
J. Hašek	1920 odborný učiteľ	12
I. Gáliková.	1920/21	1
J. Valentovič	1921/22	1
J. Kolousek	1921/22	1

J. Krystin	1921/22	1
F. Tomiška	1922/23-1924/25	3
V. Vanek	1922/23-1923/24	2
V. Šlajs	1922/23-1924/25	3
J. Dobrovolský	1922/23-1924/25	3
F. Tonar	1922/23	1
J. Janko	1923/24-1929/30	7
O. Zemančík	1924/25-1930/31	7
G. Šterba	1924/25-1927/28	4
V. Vítek	1925/26	1
L. Braxatoris	1925/26-1926/27	2
J. Danko	1925/26	1
J. Matějček	1925/26-1929/30	5
J. Janovský	1926/27	1
J. Hron	1927/28-1929/30	3
Š. Janech	1927/28	1
Z. Ivančo	1928/29	1
Š. Oltváni	1928/29-1929/30	2
J. Vlasák	1929/30	3
G. Brocko	1929/30	3
J. Chrenko	1930/31	2
E. Eckert	1930/31	2
O. Žúdel	1930/31	2
V. Louda	1930/31	1
K. Štarkan	1930/31	1
A. Vágnerová	1930/31	1
L. Opiela	1931/32	1
G. Reiprich	1931/32	1

Spolu tu pôsobilo s riaditeľom 34 učiteľov .

Ženské ručné práce tu vyučovali učiteľky Štátnej ľudovej školy:

Z. Tomázyová	1920/21-1927/28	7
M. Antalíková	1928/29	1
M. Gulyášová	1929/30-1930/31	2

Ručné práce sa zrušili v roku 1931.

(Spracované podľa: Smolka, Hubert: 30 rokov jelšavského ústavu. Jelšava 1931. 22 s.)

SPOLKY A INÉ SPOLOČENSTVÁ OD NAJSTARŠÍCH ČIAS PO DNEŠOK V MESTEČKU ZVANOM JELŠAVA A NIEČO Z DEJÍN V LETOPOČTOCH

ROK	stručná správa o udalosti
1243	Prvá písomná správa o Jelšave.
1271	V tomto roku sa Jelšava spomína už ako osídlenie. Jedná sa o listinu, v ktorej kráľ Štefan V. daroval Jelšavu krajinskému sudcovi Mikulášovi.
1283	Jelšava sa spomína pri del'be majetku dedičov Rothalda a uvádza sa, že Jelšava pripadla Deziderovi, synovi Ištóka, ktorý neskoršie prijal meno Ollsvay (Jolsvai - Jelšavský).
1299	Spomína sa v spore miestnych zemepánov, ktorý riešil kráľ Ondrej II. V tomto spise sa Jelšava spomína ako "possessio" - osídlenie.
1353	Z tohto roku pochádza prvá správa o rímskokatolíckej fare (antiqua parochia).
1427	Zmienka o prvom zemskom pánovi v Jelšave - Jurajovi Jolsvaim
1469	Spomínajú sa prvé jarmoky v Jelšave.
1548	Prvá správa o škole v Jelšave. Jedná sa o evanjelickú latinskú školu, ktorá od roku 1575 mala charakter strednej školy. Zanikla v roku 1712 pod tlakom rekatolizácie.
1565	Správa o Bratstve Všetech svätých. Vlastnili bane na okolí Jelšavy.
1568	Zakladá sa cech kováčov. Do roku 1647 postupne vzniklo 10 cechov.
1648	Cech si zakladajú kožušníci, ševci a obuvníci, čižmári.
1658	Vzniká cech huniarov, tkáčov a krajčírov
1678	Vzniká cech zámočníkov
1699	Vzniká cech hrnčiarov.
1711	V meste bola zriadená rímskokatolícka škola. Do tejto školy chodievali aj deti evanjelického a. v. vierovyznania. V roku 1774 v tejto škole bolo 180 žiakov a z nich len 18 katolíkov.
1730	Spomína sa medená huta (Hutta Cuprea). Jej majiteľom bol Štefan Czékus.
1737	Vzniká Spolok povozníkov.

- 1750 V Jelšave bola založená vôbec prvá lekáreň na širokom okolí.
- 1784 Zakladá sa nižšia evanjelická a. v. škola, neskôr dievčenská (1835 - 1888).
- 1796 Vznikajú tri ovocinárske spoločnosti, ktoré sa časom zlúčili v Čerešnícky spolok.
- 1840 V rokoch 1840 - 1850 pôsobila v Jelšave posádka husárov. V rokoch 1851 - 1869 bol v meste peší pluk č. 16, od roku 1930 do roku 1938 horský peší pluk č. 4. V rokoch 1938 - 1945 posádka maďarskej armády. V rokoch 1945 - 1968 posádka československej armády a od roku 1968 do roku 1990 posádka sovietskej armády. Od roku 1992 je v Jelšave posádka slovenskej armády.
- 1829 Vznik tzv. zjednotenej učtarne (exaktora) na majetkoch Koháryovcov-Coburgovcov. Zároveň v tomto roku bolo zriadené riaditeľstvo lesov na tom istom majetku. Toto riaditeľstvo existovalo do roku 1934. Prvým riaditeľom jelšavského lesného riaditeľstva (1828 - 1874) bol Ľudovít Greiner (narodený v roku 1796 v Lichtentanne, Nemecko - zomrel 28. 10. 1882 v Jelšave).
- 1829 V tomto roku vyhorela skoro celá Jelšava. Zhorelo okolo 400 domov. Zhoreli všetky tri kostoly: starý katolícky s dvoma vežami, dva zvony sa roztopili, tretí sa zachoval. Kostolec "nižný", ktorý dal postaviť palatín Vesselényi katolíkom v roku 1660. Údajne stál tam, kde je dnes mestská knižnica. Ďalej zhorel evanjelický a. v. kostol aj s farou a školami. Zhorel aj mestský dom, stoličný dom i byty pre vojsko s tromi osobami. Tento požiar bol posledný v Jelšave. Predtým Jelšava horela v rokoch 1880, 1745, 1711, 1575. Najstarší požiar bol v roku 1551. Vtedy vyhorelo celé mesto.
- 1841 Správa o lesnej (konskej) železnici - prvej na Slovensku.
- 1845 Vzniká kasíno a čitateľský spolok.
- 1856 Správa o knižnici s fondom 2 352 kníh.
- 1858 Zriadenie štátnej pošty.
- 1857 Mlynárska spoločnosť.
- 1863 Spevácky spolok.
- 1864 Ženský spolok.
- 1865 Pre rozvoj remesiel a obchodu malo obrovský význam založenie vôbec prvého peňaž-

- ného ústavu na okolí - Sporiteľne, ako účastinnej spoločnosti. Do roku 1924 bola samostatným ústavom, v roku 1924 sa zlúčila s Tatra bankou, ktorá si v Jelšave v tomto roku zriadila svoju filiálku.
- 1870 Založenie pohrebného spolku. Mal 770 členov.
- 1871 Zavedenie telegrafu.
- 1872 V tomto roku si miestni živnostníci a obchodníci začali zakladať obchodné spolčenstvá. V Jelšave bolo okresné spoločenstvo, ktoré v roku 1908 malo 217 členov. (Z toho koželuhovia 47, obuvníci 110, ďalší remeselníci 32 a obchodníci 28). V roku 1940 bolo v Jelšave 123 remeselníkov a 26 obchodníkov.
- 1873 Obnovenie cechu súkenického, čižmárskeho, halenárskeho, gubárskeho, safianicko-garbiarskeho.
- 1874 Vzniká cech pláteníkov
- 1875 Zakladá sa Poľovnícky spolok.
- 1876 Vzniká mestský spolok (občiansky kruh). Vlastnil spolkovú knižnicu s fondom 4 000 kníh.
- 1876 Po prvýkrát sa organizujú požiarnici.
- 1879 Prvá zmienka o detskej škôlke - opatrovni.
- 1882 Vzniká mestská učňovská priemyselná škola.
- 1889 Vzniká korčuliarsky spolok
- 1893 Otvorenie železničnej trate Plešivec - Muráň. Na jej výstavbu mesto prispelo sumou 2 500 zlatých. Kúpilo 25 účastín za 1 000 zlatých .
- 1893 Zakladá sa Spoločnosť milovníkov umenia. (21.11.1893). Hrávali ochotnícke divadlo.
- 1894 Začiatok ťažby magnezitu.
- 1895 Miestni židia zakladajú svätú spoločnosť Chevra schadinse.
- 1896 Stavba mestských kúpeľov. Mali tri liečebné pramene.
- 1897 Zavedenie elektrického osvetlenia ulíc mesta.
- 1899 Zriadenie učňovskej remeselnícko-obchodnej školy. Vyučovanie bolo trojročné. Škola mala troch riadnych a niekoľko externých učiteľov.
- 1900 Magnezitový priemysel, účastinná spoločnosť.
- 1901 Bola zriadená židovská škola. Mala jedného učiteľa a 47 žiakov. V roku 1908 spoločne s ostatnými školami bola tiež odovzdaná štátu.
- 1901 Bol založený Ústav pre hluchonemých.

1902	Bol založený Hudobný spolok.
1903	Bola založená žandárska stanica.
1910	Prvá správa o Červenom kríži (Samaritánky).
1918	Zväz baníkov.
1920	Z tohto obdobia pochádza správa o pôsobení Živeny, športového klubu, Sokola, Slovenskej evanjelickej jednoty mužov v Jelšave.
1921	Založenie slovenskej Meštianskej školy.
1928	Založenie miestneho odboru Matice slovenskej.
1928	Založenie futbalového klubu Viktória.
1935	Založenie Zväzu priateľov ZSSR.
1938	Založenie evanjelického a. v. kultúrneho spolku.
1946	V miestnom kaštieli sa zriadila Štátna škola horárska.
1947	Presídlenka z Maďarska - pani Helena Krušpierová, rod. Gáliková začína s podporou MNV výrobu kelimových a perzkých kobercov. Postupne zamestnáva 8 - 10 ľudí.
1947	Imrich Lackner s manželkou vyrábajú drevené obuvnícke klince.
1948	Bol založený Zväz slovenskej mládeže.
1949	Založenie Jedotného zväzu slovenských roľníkov.
1954	Dychový súbor.
1955	V meste sa zakladá Poľnohospodárska škola.
1956	Na území mesta bol založený tanečno-spevácky súbor Radosť. (V rokoch 1938 - 1948 v meste pôsobil súbor pod názvom Palotáš). V tomto roku bol založený aj divadelný krúžok. Oba súbory existovali do roku 1961.
1960	Odovzdanie budovy závodného klubu v Jelšave.
1970	Založenie súboru Magnezitár.
1969-1990	Založenie a trvanie základnej školy pre deti sovietskych vojakov, ktorí boli pridelení do oblasti.
1994	Obnovenie miestneho odboru Matice slovenskej.
1998	Pri Slovenských magnezitových závodoch, a. s. Jelšava bol založený Cykloklub Magnezit.

Viem, že som nevyčerpал všetky možnosti, ktoré archív mesta, ale aj iné okolité archívy ponúkajú. Verím však, že moja malá sonda do histórie Matice slovenskej v Jelšave, ako i ďalšie údaje v tejto knižočke pomôžu pri hľadaní pravdy o tomto mestečku.

V Jelšave dňa 5. 6. 2000

Použité pramene:

- BIBLIOGRAFIA Rožňavského okresu 1945 - 1964. Rožňava : Okresná knižnica 1966. 291, 17 s.
- BLATNÝ, Tibor: Vedecké práce Výskumného ústavu lesného hospodárstva VBŠ. 1995, s. 31 - 73.
- BOTTO, Július: Kultúrny a dejepisný obrázok zo života slovenského mestečka. In: Slovenské pohľady. - Roč., 31, č. 7 (1911), s. 397 - 416.
- BÖHM, Emanuel: V šesťročnom zajatí : Spomienky na roky 1938 - 1945. Martin : Matica slovenská 1994. 254, 3 s.
- DUBOVSKÝ, Dušan: Z histórie Revúcej a ochotníckeho divadla. Banská Bystrica Esprint, spol. s. r. o. 1996. 294 s.
- FRÁK, Gustáv: Slovenské magnezitové závody, akciová spoločnosť Jelšava : Vydané pri príležitosti 105. výročia začiatku spracovania magnezitu a 75. výročia uvedenia závodu do činnosti. (Jelšava) 1998. 117 s.
- GALLO, Ján: príspevok k dejinám furmanstva v Gemeri. In: Národopisné štúdie. - Roč., č. 1 (1973), s. 67 - 90.
- HADAR, Igor: Vojenské dejiny Jelšavy : Vydané pri príležitosti 100 - ročnice útvarových kasární. Jelšava 1997, 36 s.
- HAJSTER, Ľudovít: Jelšava : Vydané príležitosti osláv 755. výročia prvej písomnej zmienky o Jelšave. Jelšava : Mestský úrad, t. Roven Rožňava 1998. 151, 5 s.
- HANAKOVIČ, Štefan: Účasť Gemera a Malohontu na vzniku a formovaní Matice slovenskej a jej podiel pri aktivizácii kultúrneho života Gemer-Malohontu. In: Obzor Gemera. - Roč. 19, č. 4 (1988), s. 190 - 193.
- ILA, Bálint: Gömör megye : II kötet. Budapest 1944, s. 456 - 470.
- JELŠAVA v minulosti a dnes. In: Demokrat. - Roč. ?, č. ?(20.07.1947), s. ?
- JURIN, Samuel: Výročná správa Jelšavskej priemyselnej školy 1886 - 1887.
- LANGOŠ, Štefan: Lesné hospodárstvo na veľkostatku Coburg - Jelšava. In: Zborník prác lesníckeho, drevárskeho a poľovníckeho múzea 1971, s. 101 -133.
- LEHOTSKÁ, Darina: Zo starších dejín Jelšavy : K 700. výročiu existencie.
- LEHOTSKÁ, Darina - ORLOVSKÝ, Jozef: Najstaršia jelšavská mestská kniha 1566 - 1780. Rimavská Sobota : Vlastivedná spoločnosť 1976. 475 s.
- MANOVÁ, Elena: Spolky a demokratizácia spoločenského života v Gemeri-Malohonte v 19. storočí. In: Obzor Gemera. - Roč. 23, č. 4, 1992, s. 173 - 178.
- MARKUŠ, Michal: Jelšavskí zvonkári. In: Národopisný zborník. - Roč. 9, č. ? (1950), s. 42 - 63.
- MATICA slovenská a Gemer-Malohont : 1863-1875, 1919-1950. In: Obzor Gemera-Malohontu. - Roč. 23, č. 1 (1992), s. 14 - 17.
- PLEVA, J.: Ústav v Jelšave v rokoch 1901 - 1918. In: EFETA. - Roč. 4, č. 1 (1994), s. ?
- PLEVA, J.: Rozvoj starostlivosti o sluchovo postihnutých na Slovensku.
- POD Muráňom : Časopis Ústavu pre hluchonemých v Jelšave. - Roč. 1, č. 1 - 6 (1925). Jelšava, t. Vojtech Weisz - Revúca 1925. (Kópie sa nachádzajú v archíve autora).
- RUS, Peter: Paberky z mesta Jelšavy. Jelšava, t. Vojtech. Weisz 1938. 32 s.
- SLOVENSKÉ magnezitové závody, n. p. Jelšava 1923 - 1973. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, n. p. 1973. 144, 16 s.

SLOVENSKÝ biografický slovník : Zv. VI.: T - Ž. Martin : Matica slovenská 1994.

TINAJOVÁ, O.: Ústav pre hluchonemých v Jelšave. In: Materiály k dejinám špeciálneho školstva na Slovensku do roku 1945. Zostavil V. Gaňo. Bratislava 1961, s. ?

ZADROŠ - JELŠAVSKÝ, Dušan: 70. výročie MO MS v Jelšave. Jelšava : Miestny úrad 1998, s. 8.

ZADROŠ - JELŠAVSKÝ, Dušan: 450 rokov uplynulo od prvej správy o existencii škôl v Jelšave. (Rukopis).

ZBORNÍK príspevkov k 25. výročiu práce ZŠ v Jelšave. Zost. O. Mladší. Jelšava, Základná škola 1989. 39 s.

Zápisnice a štatistické údaje o MO MS v Jelšave od roku 1928 do roku 1948. Vyžiadaný materiál z Archívu literatúry a umenia MS Martin.

Kronika Miestneho odboru Matice slovenskej v Jelšave od roku 1994 do roku 1999.

Rozhovor s pánom Mikušom, pani Lukáčovou, pani Atlasovou a pani Mikušovou o divadle v Jelšave.

Osobná korešpondencia s pánom Turčánim. Vyžiadaný životopis rodiny Turčániovcov.

Rodina Matrkovcov poskytla informácie o obrazoch pána Turčániho, ktoré sú ich majetkom.

Vyžiadaný životopis od Gabriely Hencelovej, pána Hajstera, Mikuša, Gajdoša, Trebunu a Zapletala.

Vyžiadaný životopis z Izraela o tlačiarovi Vojtechovi Weissovi

Osobný archív autora.

ARCHÍVY

Archív špeciálneho školstva v Levoči

Archív Matice slovenskej v Martine

Archív mesta Jelšava. Kroniky z rokov 1930 - 1950.

Materiály z mennej kartotéky Gemersko-malohontskej župy do roku 1918 úseku retrospektívnej bibliografie Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach.

Archív autora:

Stanovy evanjelického a. v. kultúrneho spolku v Jelšave.

Významné osobnosti Jelšavy. Rukopis v štúdiu spracovania.

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

č.	číslo
ČSM	Československý sväz mládeže
ČÚ	Členské ústredie
ČÚMS	Členské ústredie Matice slovenskej
DK	Dom kultúry
DPZ	Dobrovoľný požiarny zbor
LTZ	Lykovotextilné závody, Revúca
MsNV	Miestny národný výbor
MNV	Mestský národný výbor
MO MS	Miestny odbor Matice slovenskej
MO ROH	Miestny odbor Revolučného odborového hnutia
MS	Matica slovenská
MsÚ	Mestský úrad
OR	Odborová organizácia
PV	Prípravný výbor
PV MO MS	Prípravný výbor Miestneho odboru Matice slovenskej
Roč.	Ročník
rod.	rodená
s.	Strana
SBS	Slovenský biografický slovník
SKAV	Slovenský klub audiovizie
SNP	Slovenské národné povstanie
SNS	Slovenská národná strana
SOŠ	Stredná obchodná škola
SOU	Stredné odborné učilište
SSM	Slovenský sväz mládeže
st.	starší
SZM	Socialistický zväz mládeže
t.	tlačiareň
UPJŠ	Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
ÚV	Ústredný výbor
VSŽ	Východoslovenské železiarne, Košice
VÚ	Vojenský útvar
VZS	Vojenská základná služba
ZK	Závodný klub
ZPOZ	Zbor pre občianske záležitosti
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík
ZŠ	Základná škola

II. OBRAZOVÁ ČASŤ

Zoznam fotografií:

1. Pohľad na Jelšavu zo Skalky v roku 1930. (reprodukcia p. Matrka)
2. Jelšavskí divadelníci z roku 1942.
3. Člen MO MS v Jelšave Jirko Papež ako divadelník súboru Martina Kukučina, ktorý pôsobil pri vtedajšom ZK ROH Lykovo-textilných závodov, n. p. Revúca v roku 1982.
4. Spoločná fotografia z osláv 70. výročia založenia MO MS v Jelšave zo dňa 13.03.1999. Na fotografii zľava: hospodár Miloslav Matrka, tajomník Dušan Gacko, tajomníčka Dagmar Durajová, člen Dušan Zadroš-Jelšavský, hlavný kontrolór Ladislav Berki, predseda MO MS Ladislav Trebuna. V podrepe zľava: S. Gacko, člen MO, tanečník DEEP 4, člen výboru MO I. Ištók, podpredseda MO Pavol Zapletal.
5. Krajské zasadanie MS v Banskej Bystrici dňa 27.09.1999. Na fotografii zľava: predseda MO MS v Jelšave Ladislav Trebuna, predseda MS Martin J. Markuš, historik, člen MO MS v Jelšave Dušan Zadroš - Jelšavský.
6. Evanjelický a. v. farár a druhý predseda MO MS v Jelšave Mgr. Stanislav Haluška (1995).
7. Oslavy 70. výročia založenia MO MS v Jelšave (13.03.1999). Prvý podpredseda MS p. Igor Kovačovič odovzdáva zlatú pamätnú medailu p. J. Hajsterovi.
8. Gemerská Ves. Okresná súťaž mladých požiarnikov dňa 23.05.1998. 1. miesto. V uniforme veliteľ a podpredseda MO MS v Jelšave Pavol Zapletal.
9. Fotograf pán Turčáni a maliar pán Emil Matrka, zakladateľ MO MS.

III. PRÍLOHY

Čriepky z histórie Jelšavy. Zostavil: Dušan Zadroš-Jeľavský.
Technická redakcia: Eleonóra Blašková.
Košice 2001, 56 strán a obrazová príloha. Vyšlo ako rukopis.